

ARKIVER OG SOCIAL RETFÆRDIGHED

*OM UDFORDRINGERNE VED ARKIVER OG ARKIVARERS INVOLVERING
I SOCIALE RETFÆRDIGHEDSSAGER*

KANDIDATSPECIALE I INFORMATIONSFORVALTNING

BJØRN ASK OLESEN - 20143272

VEJLEDER: MOGENS RÜDIGER

3. JUNI 2019

AALBORG UNIVERSITET

Titelblad

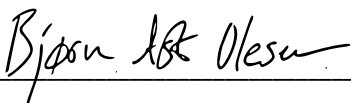
TITEL: ARKIVER OG SOCIAL RETFÆRDIGHED
- OM UDFORDRINGERNE VED ARKIVER OG
ARKIVARERS INVOLVERING I SOCIALE
RETFÆRDIGHEDSSAGER

PROJEKTPERIODE: 10. SEMESTER
MODUL: MODUL L: KANDIDATSPECIALE
AFLEVERET: 3. JUNI 2019

VEJLEDER: MOGENS RÜDIGER

SIDETAL: 89 SIDER
NORMALSIDER: 79.68 NORMALSIDER
ANSLAG (INKL. MEL.): 191.240 ANSLAG
BILAG: 3 BILAG

UDARBEJDET AF: BJØRN ASK OLESEN
STUDIENUMMER: 20143272

Abstract

This master thesis is titled *Archives and Social Justice* as outlined in the problem statement: *Based on a description of the concept of social justice in correlation with archives, three international cases have been analysed: Chile (1973-1990), Cambodia (1975-1979) and South Africa (1990-1994) through a comparative analysis in addition to the role and importance of archives in these social justice cases.*

Throughout the last 50 years, archivists have debated the power of archives and their position in society. The role of the archivist has evolved from being viewed as a passive guardian who only collected, preserved and made the archives available to the public. Today an archivist is viewed as someone, who proactively engage users. The power of the archive is seen as the power and control the archivists have in maintaining the records being collected, appraised and made available to the public. By preserving certain records and disposing of others, the archivist influences the collective perception of the societies past including stories and events which otherwise might have been forgotten or sunk into oblivion forever. With this in consideration, the power that the archivist possesses over maintaining the common memory of the past, present and future leaves a certain expectation to which records are being collected and preserved but also emphasizes the credibility of the archivist.

This thesis is based on a combination of the case study method presented by Robert K. Yin and the comparative method by Reza Azarian. The two chosen methods complement each other since the combination of the two methods helps to strengthen one's understanding and give insight into the chosen cases of this thesis. In addition, the results of this thesis are built upon former research on the subject and relevant theory. The selected case studies of Augusto Pinochet's military dictatorship in Chile, Cambodia during the Khmer Rouge and South Africa during the Apartheid, each demonstrates the potential power and importance which archivist's and records have played during the periods of the repressive regimes as well as during the reconciliation processes in order to come to an agreement with the past. All three of the chosen regimes have three main components in common: the oppressive acts such as torture; arrests of opponents of the regimes often without getting a fair trial and procedure in court, and thousands of people disappearing without a trace - simply just murdered. Furthermore, the power of the archives to hold the responsible accountable after the collapse of their regimes, has

gained worldwide support and helped to increase the positive approach and awareness of the importance of archives all over the World. The master thesis understanding and use of the concept of social justice is bounded. The selected cases are not everyday situations in democratic societies in which most archivists work. On the contrary, these cases are all very extreme and violent incidents. Furthermore, the archives have always been one of the means by which the people in power, have maintained their power – destroying and manipulating the records if considered politically convenient, as well as efforts displayed in order to restrict the access to the information held by the archives. However, the same archives that have previously helped to maintain an oppressive regime, will also be of huge value to the public and to the national and international system of justice helping to keep the regime accountable for its actions when overturned.

The discussion about whether the archivist should work for social justice, is a very disputed subject in the archival world. Active participation in the fight for social justice is an ethical choice that the archivist must take, based on personal values, institutional limitations and the willingness to take risks. The master thesis concludes that archives that have previously been created by the regimes which the thesis focuses on can keep them responsible. The case studies presented each demonstrates the potential power of archives. Additionally, it has become clear that the archives of the individual cases all work to document events and tries to invite the public into the archives so that they can learn about their history. The archivist must resist the exclusion and marginalization of certain groups in the archive's collections. In doing so the archivist must be aware of which documentation is excluded and therefore not represented in their collections. To ensure that this does not happen, the archivist must aim for a proactive behaviour, where the archive makes participation and access to the archive possible for everyone. Thus, social justice is a goal that archives should strive and work for.

Indhold

1. Indledning	1
1.1. Problemstilling	2
1.2. Problemformulering.....	2
1.3. Emneafgrænsning	3
2. Projektdesign.....	4
3. Metodiske overvejelser	6
3.1. Casestudie som metode	6
3.2. Komparativ Metode	7
3.3. Sammenfatning.....	10
4. Forskningsoversigt.....	11
5. Begrebsafklaring	16
5.1. Social retfærdighed.....	16
5.2. Arkiver & social retfærdighed.....	18
5.3. Arkivaktivisme.....	21
5.4. Sammenfatning.....	24
6. Forskningsdiskussion	25
6.1. Sammenfatning.....	31
7. Teori.....	32
7.1. Arkivets magt	34
7.2. Den objektive arkivar	37
7.3. Sammenfatning.....	39
8. Analyse.....	41
8.1. Præsentation af cases	41
8.1.1. Case 1. Chile 1973-1990.....	41
8.1.2. Case 2. Cambodia 1975-1979	42
8.1.3. Case 3. Sydafrika 1990-1994	43
8.2. Komparativ analyse af arkivers rolle i de udvalgte cases	45
8.2.1 Delkonklusion.....	55
8.3. Analyse af etisk kodeks samt kerneværdier for arkivarer	56

8.3.1. Delkonklusion.....	60
9. Diskussion	61
9.1. Arkivets Professionelle Standarder kontra arkivets Etiske Kodeks?	61
9.2. Hvilken rolle kan arkivet spille i retfærdighedssager?	63
9.3. Hvad er arkivets magt i samfundet og hvordan udøver arkivet denne magt?	64
9.4. Er det arkivers ansvar at handle aktivt i sociale retfærdighedsager?	67
10. Konklusion.....	69
11. Litteraturliste	71
11.1. Bøger & elektronisk publicerede bøger	71
11.2. Artikler	72
11.3. Internet.....	76
12. Bilag.....	77

1. Indledning

Arkiver har gennem århundreder haft en særlig placering i samfundet. Helt siden antikken har både grækerne og romerne sørget for at opbevare deres arkiver på sikre steder såsom templer. Senere i middelalderen beskyttede og opbevarede fyrster og konger deres arkiver i borge, som var beskyttet af stærke mure. Hvorfor har arkivet altid haft en så essentiel rolle for ledende samfundsinstitutioner? Svaret er såmænd meget simpelt. Arkiver er magt. Arkivet er et sted, som bevarer vigtige juridiske og historiske dokumenter, der kan være med til at sikre magtens positioner i samfundet.¹ På den måde kan arkiver ses som produkter af samfundets behov for information og dokumentation. I tilfælde af eksempelvis krig eller revolution har der været to muligheder for, hvad man har kunnet gøre med arkivet. Man har enten bevaret eller destrueret det. Ved at destruere arkivet ville det være med til at udviske tidligere regimers historie, og derved ville samfundet kunne starte på ny og måske endda glemme og tilgive tidligere misbrug af magt. Hvis man derimod valgte at bevare arkivet, gav det mulighed for at undersøge det gamle regimes systemer, at kritisere dets handlinger og derved at lære af deres fejltrin. Bevarelse af arkiver kan give mulighed for at retsforfølge og straffe forbrydelser – og er et middel hvormed samfund lærer at affinde sig med fortiden.

Arkivaren og arkivet er essentielle i sociale retfærdighedssager. Social retfærdighed og arkivarens magt til at stille eksempelvis undertrykkende regimer til ansvar tillægges en stigende rolle i arkivverdenen. Arkivaren har magten over hvilke begivenheder og historier, som skal huskes for eftertiden, og ligeledes hvilke der skal glemmes. I dette speciale vil arkivarens rolle i sociale retfærdighedssager blive undersøgt. Undersøgelsen tager sit udgangspunkt i tre udvalgte lande, under Augusto Pinochets militærdiktatur i Chile, Cambodias under De Røde Khmerrer og Sydafrika under Apartheid, hvor arkiver og arkivarer har spillet en nøglerolle i landenes udvikling fra at være styret af terroriserende og undertrykkende regimer til i dag at være demokratiske lande. Ydermere vil de etiske og professionelle standarder for arkiver blive belyst og undersøgt.

¹ Jedlitschka, Karsten. "The Lives of Others: East German State Security Service's Archival Legacy." *The American Archivist*. Vol. 75. No. 1 (2012): 106-107. Downloaded 28. januar 2019, www.jstor.org/stable/23290581.

1.1. Problemstilling

Arkivet er et sted for viden, hukommelse og magt og kan dermed indirekte indikere magtforhold og ulighed. Arkiver kan være med til at beskytte, bevare og legitimere bestemte dokumenter og på samme tid vælge at negligere og destruere arkivalier. Derudover kan arkivet vælge at give adgang til udvalgte arkivalier, samtidig med at det kontrollerer hvad og under hvilke omstændigheder, disse arkivalier kan undersøges.²

Arkiver er nyttige til dokumentationen af menneskerettighedsformål. Arkiver kan være afgørende for at sikre og belyse en borgers rettigheder. Arkiver kan ligeledes være med til at dokumentere misbrug af menneskerettigheder. Arkiver kan være med til at beskytte og styrke den ledende magts position i samfundet, men de kan også være med til at styrke de marginaliserede grupper i samfundet: *"Archivists have a moral professional responsibility to balance the support given to the status quo by giving equal voice to those groups that too often have been marginalized and silenced."*³ Siden antikken er arkiver blevet brugt til at styrke elitens og magthaverens position i samfundet. Gennem arkiver har de ledende magthavere haft mulighed for at styre fortiden eventuelt til deres fordel. Arkiver har været et af midlerne, hvorpå magten har kunne opretholdes gennem manipulation af arkivalier, samt bestræbelser på at begrænse adgangen til de oplysninger arkivet ligger inde med. Dog kan de samme arkiver og arkivalier, som tidligere har været med til at opretholde et undertrykkende regime, også være med til at holde regimet til ansvar.⁴ Specialet vil tage udgangspunkt i at belyse og undersøge arkivets rolle i sociale retfærdighedssager.

1.2. Problemformulering

Med udgangspunkt i en redegørelse for begrebet social retfærdighed i forhold til arkiver analyseres tre internationale cases; Chile, Cambodia og Sydafrika ved hjælp af en komparativ analyse, herunder analyseres arkivernes rolle i disse sociale retfærdighedssager.

² Jimerson, Randall C. "Embracing the Power of Archives." *The American Archivist: Spring/Summer 2006, Vol. 69. No. 1.* (2006): 20. Downloaded 28. januar 2019. <https://doi.org/10.17723/aarc.69.1.r0p75n2084055418>

³ Archivists and the Call for Justice. "Archivists and the Call for Justice: Randall C. Jimerson. Society of Archivists. 2009". <http://faculty.wvu.edu/jimerson/ArchivistsandJustice.htm>. Konsulteret 9. februar 2019.

⁴ Archivists and the Call for Justice. "Archivists and the Call for Justice: Randall C. Jimerson. Society of Archivists. 2009". <http://faculty.wvu.edu/jimerson/ArchivistsandJustice.htm>. Konsulteret 9. februar 2019.

Til at underbygge specialets udvalgte problemformulering er der også blevet opstillet fire underspørgsmål:

- *Hvordan ser arkivets professionelle standarder ud kontra arkivets professionelle etik?*
- *Hvilken rolle kan arkivet spille i retfærdighedssager?*
- *Hvad er arkivets magt i samfundet og hvordan udøver arkivet denne magt?*
- *Er det arkivets ansvar at handle aktivt i sociale retfærdighedssager?*

1.3. Emneafgrænsning

Specialets emneafgrænsning er foretaget ud fra et ønske om at undersøge arkivers rolle i sociale retfærdighedssager. I udvælgelsen af cases til specialet har der været flere muligheder. For blot at nævne nogle få, så kunne specialet have haft til hensigt at undersøge eksempelvis Nazi Tyskland, herunder Holocaust, det tidligere Jugoslavien og dets etniske udrensning og det Armenske folkemord. Disse eksempler er blot nogle få tilfælde fra det 20. århundrede. James O'Toole skriver, at der findes to måder at kategorisere og se på ansvaret i sociale retfærdighedssager. Den ene er de totalitære samfund og den anden er de demokratiske samfund, hvor der har foregået krænkelse af menneskerettigheder.

Den tidsmæssige periode som vil blive undersøgt i specialet, afhænger af hver enkelt case. Den første case, Chile omhandler perioden 1973-1990. Det var under disse 17 år, at Chile blev styret af Augusto Pinochets militærdiktatur. Den anden case er Cambodia i årene 1975-1979. I denne periode regerede kommunismen og De Røde Khmerer i landet. Den sidste case, som specialet vil undersøge, er Sydafrika i perioden 1948-1994. Overordnet set er der tale om en cirka 46-årig periode fra 1948 til 1994, dog er det især de sidste år mod afslutningen af Apartheidregimet, som er interessante for netop dette speciale. Dette skyldes, at det var i årene 1990-1994, at regimet destruerede store dele af deres arkivalier som en del af et forsøg på at holde regimets mørke fortid hemmelig for eftertiden. Ydermere er det essentielt at afgrænse brugen og forståelsen af begrebet social retfærdighed. Som set i de ovenstående tilfælde er disse ikke almene hverdagssituationer i demokratiske samfund, som nogle arkivarer arbejder i. Der er tale om særdeles ekstreme og voldsomme begivenheder, hvor befolkningen i de udvalgte lande levede med trussler om udelukkelse og død.

2. Projektdesign

Indledningsvis vil specialets problemstilling blive præsenteret og begrundet. I specialets metodeafsnit vil valget af de metoder, som specialet anvender, blive beskrevet og begrundet. Specialet bygger på en kombination af casestudiemetoden og den komparative metode. Casestudiet som metode kan være med til at fremme forståelsen af virkelige situationer og til at undersøge forskningsspørgsmål i forhold til sociale fænomener. Den komparative metode er et vigtigt analyseredskab, som er anvendeligt inden for humaniora og samfundsvidenskabelige studier. Den skærper ens evne til at beskrive og se strukturelle linjer, og spiller en central rolle i konceptdannelsen ved at fokusere på ligheder og modsætninger i sager. Casestudie -og den komparativ metode er to meget valide metoder, som komplementerer hinanden godt.

Til udarbejdelsen af specialet er der blevet gjort brug af udvalgt forskningslitteratur. Noget som kan være en stor udfordring, når der arbejdes med et emne som social retfærdighed og arkiver, er at identificere (den rigtige) litteratur, eftersom der findes meget materiale om emnet. Forskningslitteraturen er blevet anvendt til at opnå en forståelse for, hvad social retfærdighed er, arkivets position i samfundet (aktiv eller passiv) samt hvad arkivets magt og arkivets rolle er. I forskningsoversigten vil den mest essentielle litteratur for specialet blive præsenteret. Gennem forskningsoversigten vil den udvalgte litteraturs anvendelse blive beskrevet og begrundet.

Dernæst vil begreberne *social retfærdighed*, samt *social retfærdighed i relation til arkiver og arkivaktivisme* blive præsenteret og defineret i specialets begrebsafsnit. Til at skabe en forståelse for disse begreber vil der være et kort redegørende afsnit, hvor disse begreber vil blive præsenteret og defineret. Indledningsvis vil social retfærdighed blive defineret.

Begrebet social retfærdighed er et udtryk, som er meget komplekst og svært at definere entydigt, og det kan have meget forskellige betydninger afhængigt af, hvilken situation begrebet bliver benyttet i. Det er et begreb, som er blevet diskuteret udenfor arkivverdenen. Derfor vil den korte gennemgang af begrebet social retfærdighed (udenfor arkivverdenen) være med til at skabe en forståelse for definitionen af social retfærdighed i relation til arkivet. Efterfølgende vil begrebet blive defineret i relation til arkiver. Til slut i begrebsafsnittet vil begrebet *arkivaktivisme* blive defineret. Til at definere begreberne vil der blive anvendt en række overvejelser og bud på definitioner fra forskellige arkivforskere så som Anthony W. Dunbar, Randall C.

Jimerson, Verne Harris og Gerald Ham. Arkivaren og arkivet er tidligere blevet set som værende objektive og passive i forhold til arbejdsopgaver og som neutrale vogtere af den siddende magts dokumenter.⁵ Begrebet er med til at gøre rede for arkivarens nye rolle i samfundet, samt i sociale retfærdighedssager. Formålet med begrebsafsnittet er at afklare betydningen og brugen af disse begreber, eftersom de er helt essentielle for specialet. Efterfølgende i forskningsdiskussionen vil de tidligere præsenterede holdninger og synspunkter fra forskningsoversigten blive opstillet overfor hinanden og blive diskuteret. I dette afsnit vil litteraturens hovedpunkter og konklusioner være med til at fremstille den diskussion, der har været (og stadig er) i arkiververdenen, om arkivet og arkivarens rolle i sociale retfærdighedssager.

Specialets teori-afsnit vil behandle og undersøge den rolle og den magt, som arkiver og arkivaren besidder, og ligeledes hvorledes deres rolle er blevet vurderet gennem tiden. Canadiere Terry Eastwoods artikel *What Is Archival Theory and Why Is It Important?* fra 1994 er blevet anvendt til skabe en forståelse af hvad der kendetegner et arkiv. I artiklen præsenterer Eastwood fem karakteristika for arkivet: *upartiskhed, autenticitet, naturlighed, indbyrdes forbundenhed og særegenhed*. Afsnittene *arkivets magt og den objektive arkivar* tager udgangspunkt i de canadiske arkivarer og forskere Joan M. Schwartz og Terry Cooks to artikler *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*, 2002 og *Archives, Records, and Power: From (Post-modern) Theory to (Archival) Performance*, 2002. Arkivets magt skal forstås som den magt, arkivaren har over indsamling, registrering, bevaring, tilgængeliggørelse, formidling og kassation.

Analysen er inddelt i to delanalyser. I den første analyse vil de udvalgte cases undersøges og analyseres. For at få en forståelse og baggrund for de udvalgte cases vil der først i afsnittet være en præsentation af de udvalgte cases. Efterfølgende vil disse analyseres ved hjælp af den komparative metode. I den komparative analyse vil der blive set på ligheder blandt de udvalgte sager og hvilken rolle arkivaren har spillet i sagerne. Den anden analyse ønsker at undersøge og analysere arkivets professionelle standarder kontra arkivets professionelle etik. Efterfølgende vil analysens resultater i diskussionen blive diskuteret. Specialet vil afslutningsvis udmunde i en konklusion på specialets udvalgte problemformulering.

⁵ Sjögren Zipsane, Eva. "Arkivet som samhällsaktör för demokrati, social rättvisa och andra nyttor", i *#arkivdag: relevans, medvirkning, dialog* red. Hosar, Marit, Ellen Røsjø, & Bente Jensen. Oslo: ABM-media, 2016. 24-25.

3. Metodiske overvejelser

Det følgende afsnit har til hensigt at præsentere de metodiske overvejelser og valg af metoder der er blevet foretaget under udarbejdelsen af specialet. Den første metode, som vil blive præsenteret og defineret, er casestudiemetoden. Efterfølgende vil den komparative metode blive præsenteret og defineret. Til at definere og uddybe de udvalgte metoder er der blevet gjort brug af Robert K. Yins *Case Study Research: Design and Methods*, 2003 til at definere casestudiemetoden og til at definere den komparative analyse er der blevet gjort brug af artiklen *Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science*, 2011 af Reza Azarian. I metodeafsnittet sammenfattes og belyses de to metoders nøglepunkter.

3.1. Casestudie som metode

For at forstå hvad et casestudie er, er det nødvendigt at tage udgangspunkt i en definition af begrebet. Den amerikanske samfundsforsker Robert K. Yin definerer begrebet *casestudie* i sin bog *Case Study Research: Design and Methods* som:

“A case study is an empirical inquiry that investigates a contemporary phenomenon within its real-life context, especially when the boundaries between phenomenon and context are not clearly evident. The case study inquiry copes with the technically distinctive situation in which there will be many more variables of interest than data points, and as one result relies on multiple sources of evidence, with data needing to converge in a triangulating fashion, and as another result benefits from the prior development of theoretical proportions to guide data collection and analysis.”⁶

Yin mener således, at man kan bruge casestudiemetoden, fordi man ønsker at undersøge kontekstuelle forhold (i specialets tilfælde: social retfærdighed i arkiver). Ifølge Yin er casestudier den fortrukne metode, når hv-spørgsmål så som hvordan eller hvorfor stilles, når forskeren arbejder med et komplekst materiale og når vedkommende ikke har nogen kontrol over begivenheden som undersøges, og når fokus ligger på et moderne fænomen inden for den virkelige verden. Som forskningsmetode er casestudier ofte blevet anvendt i situationer, hvor der ønskes viden om bestemte individuelle grupper i samfundet.⁷ Metodisk kan brugen af casestudier være med til at med til at udvide ens forståelse af virkelige situationer og til at undersøge forskningsspørgsmål i forhold til sociale fænomener.

⁶ Yin, Robert K. *Case Study Research: Design and Methods*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 2003. 11-12.

⁷ Yin. *Case Study Research*. 1.

Yin mener, at der findes fem generelle egenskaber bag et godt casestudie. Casestudiet skal være betydeligt, det skal være komplet, det skal overveje alternative perspektiver, det skal vise tilstrækkelig dokumentation, og så skal det være sammensat på en engagerende måde.⁸ En case er oftest ikke af stor betydning, hvis der findes lidt eller intet materiale om emnet, eller hvis materialet ikke er tilgængeligt. Det, som kan være med til at gøre den udvalgte case betydningsfuld, er, at den er usædvanlig eller af almen interesse. Yderligere kan en case være af betydning, hvis de underliggende problemer er af stor betydning enten i teoretisk henseende eller i praktiske termer.⁹ For at en case er blevet komplet undersøgt skal dens grænser - det vil sige sondringen mellem casen, der undersøges og dens kontekst - gives opmærksomhed. Derudover er det vigtigt at se på flere forskellige perspektiver af ens emne, eftersom det kan være med til at gøre argumentationen stærkere og bedre begrundet.

Yin mener yderligere, at det er vigtigt, at man fremlægger det mest relevante materiale i ens analyse, så læseren kan nå frem til en selvstændig vurdering af den undersøgte sag: "*The selectiveness does not mean that the evidence should be cited in a biased manner - for example by including only the evidence that supports an investigator's conclusions. On the contrary, the evidence should be presented neutrally, with both supporting and challenging data.*"¹⁰ Til slut er det essentielt for at lave et godt casestudie, at det skrives på en inddragende måde, som får læseren engageret.

3.2. Komparativ Metode

Den komparative metode er et vigtigt analyseredskab, som er anvendeligt inden for humaniora og samfundsvidenskabelige studier. Den skærper evnen til at beskrive, og spiller en central rolle i ens forståelse ved at fokusere på ligheder og modsætninger i sager.¹¹ Komparativ metode er således en metode, som egner sig til analyser, der systematisk ønsker at sammenligne to eller flere cases, for at kunne nå frem til en forståelse og konklusion. Ifølge Randolph C. Head er den komparative metode meget velegnet, når den anvendes i forbindelse med undersøgelser af

⁸ Yin. *Case Study Research*. 160-165.

⁹ Yin. *Case Study Research*. 162.

¹⁰ Yin. *Case Study Research*. 164.

¹¹ Collier, David. "The Comparative Method", i *Political Science: The State of the Discipline II*, red. Ada W. Finifter. Washington D.C: American Political Science Association, (1993): 105. Downloaded 10. februar 2019. <http://polisci.berkeley.edu/sites/default/files/people/u3827/APSA-TheComparativeMethod.pdf>.

arkiver: *“By comparing multiple cases from an appropriately selected universe, historians can discern phenomena not visible through the investigation of a single records repository, such as the transfer of methods and approaches from one centre or region to another and the constraints and opportunities all archival personnel in a given period and region experienced.”*¹² En komparativ analyse kan derved være med til at styrke forståelsen af både individuelle sager, samt sagen set i en større kontekst.

I artiklen *Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science*, 2011 af Reza Azarian kan en komparativ analyse inddeles i fire former. Den første form er med til at fange den generelle refleksive funktion af sammenligning. Det vil sige den funktion, som er med til at udvide ens horisont, og som gør, at man kan sætte tingene i perspektiv: *“It refers, in other words, to the view that suggests that comparative analysis is worthwhile because, by taking into consideration social actions and events belonging to other contexts, it enables us to see better the implicit and often taken-for-granted basis of our own practices and phenomena.”*¹³

Den anden form for komparativ undersøgelse er de undersøgelser, hvor der fokuseres på forskelle i ensartede sager. Formålet med denne form er at udpege, forstå og forklare forskelle på tilsyneladende lignende sager.¹⁴ Den tredje form for komparative undersøgelser består i at sammenligne med henblik på at udvikle årsagsteorier, hvori der findes en betydelig generalisering, og som har en stor anvendelighed.¹⁵ Det vil sige at sammenligningen ikke blot bør beskrive ligheder og forskelle, men også kan tjene til at: *“[...] identify the different actual or possible paths that social processes may take but to develop a causal theory that can explain most of, if not all, the cases under observation.”*¹⁶

Den komparative metode besidder potentialet til at afsløre og udfordre ens antagelser og forestillinger om verden: *“[...] often the look into the other country, the other society, the other*

¹² Head, Randolph C. “Historical Case Studies of Pre-Modern European Archives: A Comparative Approach”. I *Research in the Archival Multiverse* red. Anne J. Gilliland, Sue McKemish & Andrew J. Lau. Clayton, Victoria: Monash University Publishing, (2017): 434.

¹³ Azarian, Reza. “Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science.” *International Journal of Humanities and Social Science Vol. 1, No. 4 April* (2011). 117. Downloaded 10. februar 2019. http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_1_No_4;_April_2011/15.pdf.

¹⁴ Azarian. *Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science*. 118.

¹⁵ Azarian. *Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science*. 119

¹⁶ Azarian. *Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science*. 119.

village or the other part of the world affords better understanding of ones own history."¹⁷ Her henviser Azarian til den kontrastive komparative metode - en analysemetode, som ofte benyttes til at få en bedre forståelse af egne handlinger. Ovenstående kan være med til at give et overblik over, at den komparative metode har nogle faldgruber og svagheder indlejret. Brugen af den skal være varsom og veldefineret, eftersom man hurtigt kan komme frem til alt for generaliserende konklusioner. Her er et af de mest grundlæggende problemer ofte de udvalgte cases uafhængighed: "[...] *there is often an underlying and tacit assumption about their autonomy and a silent tendency to ignore the complex interplays and mutual influences among the units.*" skriver Azarian.¹⁸ Endvidere kan et problem ved brugen af en komparativ analyse være, at man vælger at anvende for lille et antal af tilfælde.

Ofte omfatter komparative analyser kun en håndfuld sager, som ikke udvælges frit, men snarere ud fra egne forudsætninger, fordi de er de eneste tilgængelige. En sådan begrænsning kan i sidste ende have konsekvenser for gyldigheden af resultaterne i analysen, eftersom der her hurtigt kan blive generaliseret.¹⁹ Som følge af dette er det ifølge Azarian vigtigt at stille følgende spørgsmål: I hvilken henseende og i hvilket omfang er disse givne sager sammenlignelige? Hvordan sikrer man sig mod de faldgrupper, der opstår ved at sammenligne sager, som tilhører forskellige sammenhænge? Og hvilke alternative sammenligninger kunne der udføres med andre sager, som derved kunne være med til at pege på andre konklusioner?²⁰

Den komparative metode er således en effektiv metode, som kan være med til at gøre en mere opmærksom på ens egen tankegang. Gennem metoden er det muligt at udvælge bestemte enheder eller aspekter og derved analysere dem i deres egen kontekst. Som Head skriver, så er den komparative metode (i forbindelse med undersøgelser af arkiver): "*Like other humanistic methods, therefore, comparative historical studies of archives are open-ended contributions to an ongoing conversation among scholars that allows for new perspectives and moves on to different topics as our own intellectual context changes.*"²¹

¹⁷ Azarian. *Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science*. 117.

¹⁸ Azarian. *Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science*. 120.

¹⁹ Azarian. *Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science*. 121.

²⁰ Azarian. *Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science*. 121.

²¹ Head. *Historical Case Studies of Pre-Modern European Archives*. 452-453.

3.3. Sammenfatning

Specialet bygger på en kombination af casestudiemetoden og den komparative metode. Kombinationen af casestudie -og komparativ metode er to meget effektive metoder, som komplementerer hinanden godt. Begge metoder er vigtige analyseredskaber, som kan anvendes indenfor humanistiske og samfundsvidenskabelige studier. Casestudiet som metode kan være med til at udvide ens forståelse af virkelige situationer og til at undersøge forskningsspørgsmål i forhold til sociale fænomener. Den komparative metode skærper ens evne til at beskrive struktureret, og spiller en central rolle i konceptdannelse ved at fokusere på ligheder og modsætninger i sager. Kombinationen af casestudiemetoden den komparative metode kan være med til at styrke ens forståelse af og indsigt i både specialets udvalgte sager, men yderligere også være med til at give en indsigt i en større kontekst.

4. Forskningsoversigt

I specialets forskningsoversigt vil den mest relevante og essentielle litteratur og forskning blive præsenteret. Den udvalgte litteratur vil være med til at danne rammerne for specialet, og gennem forskningsoversigten vil litteraturens anvendelse blive begrundet. Forskningsoversigten tager således udgangspunkt i litteratur fra den arkivfaglige diskussion gennem de sidste 40 til 50 år. Nyere litteratur indenfor arkivverdenen omkring emnet social retfærdighed fokuserer på aktivisme. Litteraturen pointerer vigtigheden af arkivaktivisme og arkivarens brug af sin position til at fremme social retfærdighed.

Til redegørelsen af begrebet social retfærdighed i relation til arkiver er der blevet gjort brug af en række forskere, herunder Amanda Strauss' *Treading the ground of contested memory: archivists and the human rights movement in Chile*, 2015, de fire arkivforskere Wendy M. Duff, Andrew Flinn, Karen Emily Suurtamm, David A. Wallace's *Social Justice Impact of Archives: A Preliminary Investigation*, 2013 og Anthony W. Dunbar's *Introducing critical race theory to archival discourse: getting the conversation started*, 2006. Det har været nødvendigt at inddrage ovenstående arkivforskere, eftersom social retfærdighed er et meget komplekst og svært begreb at definere. Dette er tydeligt eftersom forskerne er uenige om begrebets betydning. I Strauss artikel præsenterer hun en ny definition af social retfærdighed, som tager udgangspunkt i *Befrielsesteologi (Liberation theology)* - en katolsk bevægelse som kæmper imod social uretfærdighed. I artiklen stiller Strauss spørgsmålstegn ved arkivers arbejdsmetode og social retfærdighed og spørger, hvordan og om social retfærdighed skal være en del af arkivprofessionen. Hun konkluderer i sin artikel, at en af måderne, hvorpå arkiver kan integrere social retfærdighed i deres arbejde, er ved at åbne arkiverne for omverdenen og skabe et tæt samarbejde med samfundet. Duff, Flinn, Suurtamm og Wallaces artikels overordnede mål er at undersøge, hvorledes arkiver både kan have en positiv og negativ effekt på social retfærdighed, samt hvordan arkivarbejde kan være med til at tjene social retfærdighed. Til slut præsenterer Dunbar *Critical Race Theory* til diskussionen af begrebet. Dette gør han for at undersøge, hvorledes den nævnte teori kan være med til at øge den sociale og faglige bevidsthed om implicite racefordomme. Dunbar konkluderer i sin artikel, at den kritiske raceteori kan være med til at påvirke kollektive og institutionelle minder og hukommelse, samt være med til at udvikle samfundets identitet. Det er tydeligt ud fra ovenstående, at de tre udvalgte artikler er vidt forskellige i deres synspunkter. Det

er denne forskel og disse aspekter, som er med til at forme specialets definition og forståelse af begrebet social retfærdighed.

Til at danne en forståelse af begrebet arkivaktivisme er der blevet gjort brug af Anne Gillilands *Neutrality, social justice and the obligations of archival education and educators in the twenty-first century*, Verne Harris' *They should have destroyed more* samt Randall C. Jimersons *Archives for All: Professional Responsibility and Social Justice*, 2007. Gillilands artikel fokuserer på arkivuddannelsen og dets undervisere i det 21. århundrede. Artiklen overvejer og undersøger, hvordan arkivets neutralitet og social retfærdighed kan eller skal være en del af arkivuddannelsen. Hendes artikel tager udgangspunkt i hendes egne erfaringer som professor i Archival Studies specialiseringen ved Department of Information Studies, University of California, Los Angeles. I artiklen påpeger hun, at arkivundervisere bør opfordre til, at arkivprofessionen skal adressere de etiske dimensioner, som arkiver og arkivalier kan tydeliggøre i samfundet. Ydermere opfordrer hun de studerende til at engagere sig kritisk og reflektivt til disse spørgsmål. Harris' artikel omhandler Sydafrikas overgang fra Apartheidstyret til demokrati og hvilken rolle arkivet spillede heri. I artiklen appellerer han til, at arkivarer engagerer sig i lignende sager og ved at agere som aktive arkivarer eller arkivaktivister. Afslutningsvis er der som nævnt blevet gjort brug af Jimerson til at definere arkivaktivisme. I sin artikel argumenterer Jimerson for, at arkivaren ved at påtage sig en social samvittighed for arkivprofessionen kan forpligte sig til at engagere sig aktivt i samfundet. Han er en stor fortaler for, at arkivaren skal bruge arkivets magt til at påvirke samfundet og handle som en aktiv spiller.

Jimerson er en af de helt store bidragsydere til litteraturen omkring arkivarens og arkivets rolle i samfundet, herunder deres ansvar, håndteringen af social retfærdighed og professionelle etik. Med artiklerne: *Embracing the Power of Archives*, 2006, *Archives for All: Professional Responsibility and Social Justice*, 2007, *Archivists and the Call for Social Justice*, 2009, *Responding to the Call og Justice*, 2010 og *Archivists and Social Responsibility: A Response to Mark Greene*, 2013 tegner der sig hurtigt et mønster af, at det er et stort fokuspunkt for Jimerson. Han mener, at arkivarene er begyndt at erkende arkivets magt, som ifølge Jimerson stammer fra tre centrale elementer: “[...] *the archivist’s authority and power to shape society’s collective memory; the archivist’s responsibility and control over preservation and security of records; and the archivist’s*

role of interpretation and mediation between records and users."²² Jimerson mener, at arkiverne for at kunne deltage aktivt i sociale retfærdighedssager må erkende, at de ikke kan forblive neutrale.

For at forstå den rolle og magt arkivet har i dag, er det essentielt at se på den rolle arkivet tidligere har haft, og hvordan den har udviklet sig gennem tiden. Til dette er der blevet gjort brug af Terry Cooks artikel *Evidence, Memory, Identity, and Community: four shifting archival paradigms*, 2012. I artiklen argumenterer Cook for, at arkivparadigmer i løbet af de sidste 150 år har gennemgået fire faser, hvori arkivaren har udviklet sig fra at være en passiv aktør til at spille en aktiv rolle i samfundet: "*The focus of archival thinking has moved from evidence to memory to identity and community, as the broader intellectual currents have changed from premodern to modern to postmodern to contemporary.*"²³ De fire paradigmer overlapper hinanden og går ligeledes i mange tilfælde side om side gennem arkivets historie.

Det første paradigme (*Evidence* 1900-1930), som Cook præsenterer, er de før-moderne arkivarer. Den passive og neutrale rolle er en opfattelse, der har eksisteret helt tilbage til 1920'erne, hvor arkivaren blev set som værende en upartisk og neutral vogter af historien. I dette paradigme er arkivarens vigtigste opgave at sørge for at vogte over magtens og elitens arkiver. Ifølge Cook er det også i denne periode, at arkivarens vigtigste opgaver var at arrangere og beskrive arkivmaterialets kontekst. Hilary Jenkinson udtalte sig i 1922 om arkivarens upartiskhed og neutralitet: "*The Archivist's career is one of service. [...] His Creed, the Sanctity of Evidence; his Task, the Conservation of every scrap of Evidence attaching to the Documents committed to his charge; his aim to provide, without prejudice or after-thought, for all who wish to know the Means of Knowledge*".²⁴ Det er også i dette paradigme at *Proveniensprincippet* får sin fremkomst.²⁵

²² Jimerson, Randall C. *Responding to the Call of Justice*. Tidsskriftet Arkiv. Vol. 1. (2010): 1. Downloaded 28. januar 2019. <https://journals.hioa.no/index.php/arkiv/article/view/923/936>.

²³ Cook, Terry. "Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms." *Archival Science Vol 13, No. 3*. (2012): 96. Downloaded 5. januar 2019. <http://doi.org/10.1007/s10502-012-9180-7>.

²⁴ Hilary Jenkinson citeret i "Cook, Terry. "What is Past is Prologue: A History of Archival Ideas Since 1898, and the Future Paradigm Shift." *Archivaria 43 Spring* (1997): 23. Downloaded 5. januar 2019. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/12175/13184>.

²⁵ Proveniensprincippet eller respect des fondes betyder, at arkivalier af forskellig oprindelse og herkomst holdes adskilte for at de derved kan bevare deres kontekst. Multilingual Archival Terminology. <http://www.cis-cra.org/mat/mat/term/275>. Konsulteret 28. marts 2019.

I det andet paradigme (*Memory* 1930-1970) har arkivaren en større rolle end tidligere. Her vinder appraisal-begrebet - bevaring og kassationsbestemmelse - frem i stor stil og spreder sig til hele verden. I denne periode bestemmer arkivaren selv, hvad der er værd at bevare for eftertiden, og bliver således her en aktiv aktør i historieskrivningen og i samfundets hukommelse. Det er også i denne periode, at arkivaren kan ses som værende alt andet end en neutral og objektiv vogter af arkivet, eftersom: “[...] *the archivist determined what would be received by archives, with inevitable subjectivity entering that decision-making process. [...] with the historian-archivist subjectively creating a cultural memory resource rather than guarding an inherited juridical legacy of evidence.*”²⁶ Udviklingen resulterede i, at bestemte grupper blev fremhævet i historien, mens andre blev marginaliserede.

Tredje paradigme (*Identity* - 1970 og frem). I denne periode er arkivaren nu ikke længere “blot” en *historian-archivist*, men derimod en uddannet ekspert inden for sit fag. Modsat tidligere anerkender arkivaren nu, at der findes mange stemmer og historier, som alle skal høres og fortælles til omverdenen. Derudover er det også i dette paradigme, at arkiverne går fra at være en kulturel og historisk institution, som understøtter eliten, til at blive fundamentet for samfundets identitet og retfærdighed. Cook mener, at arkivets identitet er nøglebegrebet i det tredje paradigme: “[...] *the search for the archivist’s own identity as a conscious mediator aiding society in forming its own multiple identities through recourse to archival memory and as an active agent protecting evidence in the face of the blistering complexity of rapidly changing societal organizations and digital media.*”²⁷

Det fjerde og sidste paradigme (*Community* - 21. århundrede) er endnu ikke helt udformet, mener Cook. Paradigmet kan dog på nuværende tidspunkt kendetegnes ved, at arkiverne demokratiseres, og at brugernes inddragelse øges: “*archivists to give up their recently hard-won mantras of expert, of control, of power, and, instead, to share archiving with communities, both actual communities in our cities and countryside and virtual communities united by social media in cyberspace. There is simply too much evidence, too much memory, too much identity, to acquire more than a mere fragment of it in our established archives.*”²⁸ Arkiverne måde at dele deres magt med brugerne kan eksempelvis være gennem projekter, hvor crowdsourcing indgår.

²⁶ Cook. *Evidence, memory, identity, and community*. 108-109.

²⁷ Cook. *Evidence, memory, identity, and community*. 113.

²⁸ Cook. *Evidence, memory, identity, and community*. 116.

Gennem de sidste 150 år er det tydeligt, at arkivet og arkivarens roller har ændret sig markant. I denne periode er arkivet gået fra at kunne være destruktive til forsonende. På trods af den store udvikling er det dog stadig muligt at finde aspekter fra de tidligere paradigmer. Arkivaren er gået fra at være en passiv vogter til en formidler, som inviterer offentligheden ind i arkiverne. Afslutningsvis konkluderer Cook: *“Seeing archival paradigms as changing through time, as each era interprets anew evidence and memory, and thus redefines archival identity and its relationship with social communities, liberates us to embrace new directions yet again for the digital era.”*²⁹

²⁹ Cook. *Evidence, memory, identity, and community*. 116.

5. Begrebsafklaring

I afsnittet vil begreberne, som anvendes i specialet, blive belyst og defineret. Begreberne *social retfærdighed* (social justice), *social retfærdighed i relation til arkiver* og *arkivaktivisme* bliver her defineret. Formålet med afsnittet er at afklare betydningen og brugen af disse begreber, eftersom de er helt essentielle for specialet.

5.1. Social retfærdighed

Retfærdighedsbegrebet er blevet debatteret gennem århundreder. Afsnittet har ikke til formål at give et komplet indblik i begrebets betydning, derimod har det til hensigt at redegøre for begrebets betydning gennem tiden. Den moderne vestlige tankegang om retfærdighed strækker sig tilbage til det antikke Grækenlands forestillinger om retfærdighed, lighed og politik.³⁰ Den første kendte benævnelse af begrebet social retfærdighed kan føres tilbage til den italienske præst Luigi Taparelli d'Azeglio (1793-1862 e.Kr.). Han skrev i 1843 en bog om behovet for at genvinde "den gamle dyd" også kaldet for *generel retfærdighed* af den græske filosof Aristoteles (384-322 f.Kr.) og den italienske filosof og teolog Thomas Aquinas (1225-1274 e.Kr.), men i en nyfortolket form.³¹ Det var dog først i 1848, at den italienske præst og filosof Antonio Rosmini-Serbati (1797-1855) offentliggjorde begrebet i værket *La Costituzione Secondo la Giustizia Sociale*.³²

I løbet af det sidste halve århundrede har de enorme sociale og kulturelle forandringer forbundet social retfærdighed med forskellige bevægelser og begreber så som menneskerettigheder, LGBT-bevægelser (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender) og en række indfødte og etniske minoriteter været med til at sætte fokus på begrebet. Yderligere har begrebet også relation til en bred vifte af sociale spørgsmål som eksempelvis velfærd, miljø, klima, ret til uddannelse, for blot at nævne nogle få. Social retfærdighed behøver ikke kun at omhandle større bevægelser, men kan ligeledes vedrøre individets oplevelser med uretfærdighed, eksempelvis vold, seksuel

³⁰ Capeheart, Loretta & Milovanovic, Dragan. *Social Justice: Theories, Issues, and Movement*. New Jersey: Rutgers University Press, 2007. 11. Downloaded 10. februar 2019.

<https://books.google.dk/books?id=C8Rwl6fC9VUC&printsec=frontcover&hl=da#v=onepage&q&f=false>.

³¹ The Heritage Foundation. "Social Justice: Not What You Think It Is". <https://www.heritage.org/poverty-and-inequality/report/social-justice-not-what-you-think-it>. Konsulteret 20. marts 2019.

³² The Heritage Foundation. "Social Justice: Not What You Think It Is". <https://www.heritage.org/poverty-and-inequality/report/social-justice-not-what-you-think-it>. Konsulteret 20. marts 2019.

chikane, racisme.³³ Dog påpeger den amerikanske sociolog Nancy Fraser, at denne diversificering af begrebet har en negativ effekt:

"[...] most salient social movements are no longer economically defined 'classes' who are struggling to defend their 'interests,' end 'exploitation,' and win 'redistribution.' Instead, they are culturally defined 'groups' or 'communities of value' who are struggling to defend their 'identities,' end 'cultural domination,' and win 'recognition.' The result is a decoupling of cultural politics [recognition] from social politics [redistribution], and the relative eclipse of the latter by the former [contributes to] an absence of any credible overarching emancipatory project despite the proliferation of fronts of struggle".³⁴

I begyndelsen af 1980'erne, samtidigt med at de disse bevægelser begyndte at vokse, opstod der ligeledes modbevægelser. Modbevægelserne lagde stor vægt på traditionelle værdier og at personerne, der kæmpede for bedre vilkår, selv havde et ansvar for deres situation.³⁵

I artiklen *Social Justice Impact of Archives: A Preliminary Investigation*, 2013 giver forfatterne Wendy M. Duff, Andrew Flinn, Karen Emily Suurtamm og David A. Wallace gennem en undersøgelse af 18 opslagsværker et bud på de mest grundlæggende niveauer af, hvordan disse opslagsværker definerer begrebet, og hvad social retfærdighed bestræber sig på at opnå og at modvirke. Hvad "social retfærdighed" stræber efter -og bekæmper ses i de seks nedstående punkter:³⁶

Social retfærdighed stræber efter:

- Fuld menneskelig anerkendelse
- Fair og retfærdig (fordeling af magt, fordele og byrder, ressourcer og muligheder)
- Fuld og lige deltagelse (i politiske processer og beslutningstagning, de kollektive rettigheder over de individuelle)³⁷
- Anerkendelse af historisk ulighed
- Erstatning

³³ Duff, Wendy M., Flinn, Andrew, Emily Suurtamm, Karen & Wallace, David A. "Social Justice Impact of Archives: A Preliminary Investigation." *Archival Science Vol. 13, No. 4. December* (2013): 321. Downloaded 4. februar 2019. <https://doi.org/10.1007/s10502-012-9198-x>.

³⁴ Fraser, Nancy. *Justice Interruptus: Critical Reflections on the "Postsocialist" Condition*. New York: Routledge, 1997. 2-3. Downloaded 14. april 2019. https://books.google.dk/books?id=sKGqCilP_QIC&printsec=frontcover&hl=da#v=onepage&q&f=false.

³⁵ Duff, Flinn, Suurtamm & Wallace. *Social Justice Impact of Archives*. 322.

³⁶ Duff, Flinn, Suurtamm & Wallace. *Social Justice Impact of Archives*. 324.

³⁷ De kollektive og de individuelle rettigheder vil yderligere blive belyst i afsnit 8.2 Komparativ analyse af arkivers rolle i de udvalgte cases: Chile, Cambodia og Sydafrika.

Social retfærdighed bekæmper:

- Dominans og ulighed.
- Manglende respekt (herunder marginalisering og mangel på anerkendelse)

De ovenstående punkter kan tolkes i sin bredeste betydning, som at social retfærdighed er nøglen til fordelingen af magt og ligestilling i samfundet. Det er en vision om, at alle mennesker er lige og berettigede til de samme goder. Omsat til praksis vil det være et krav om fuld reel lighed, hvor langt de fleste argumenterer for formel lighed, det vil sige samme rettigheder. Visionen gælder for alle grupper i samfundet uanset etnicitet, seksualitet, religion og kultur. Skulle de fire første punkter dog overtrædes, skal dette konfronteres. Her tænkes der på, hvorledes ulighed kan være med til at fremme nogle gruppers interesser og i fordelingen af materielle goder, rettigheder, beskyttelse og muligheder på bekostning af andre. Social retfærdighed er således en dynamisk proces, der altid er i udvikling og aldrig kan opnås fuldt ud. Dette korte overblik over begrebet social retfærdighed (udenfor arkivverden) er med til at skabe en forståelse for definitionen af social retfærdighed i relation til arkivet.

5.2. Arkiver & social retfærdighed

Social retfærdighed er som allerede beskrevet et komplekst begreb, og der findes ikke en entydig måde at fortolke begrebet på. Social retfærdighed er gennem de sidste 50 år blevet en større del af arkivverdenen. Begrebet blev præsenteret tilbage i 1975 af den tidligere præsident for Society of American Archivists, Gerald Ham.³⁸ Han præsenterede dog ikke begrebet, som vi kender det i dag, men derimod som *active archivist* eller "aktiv arkivar".³⁹ I dag er en *active archivist* en, som: "[...] embrace(s) diversity in order to represent all voices in society - not just political, economic, social and intellectual elites."⁴⁰ Citatet kan ses som et brud med arkivets tidligere passive rolle. Der er dog tydelige fællestræk ved den aktive arkivar og det i dag stadig omdiskuterede begreb social retfærdighed. I arkivverdenen er der en stor uenighed blandt arkivarer om, hvordan begrebet skal forstås og defineres. Den amerikanske teoretiker Anthony

³⁸ Greene, Mark A. "A Critique of Social Justice as an Archival Imperative: What Is It We're Doing That's All That Important?" *The American Archivist* Vol. 76, No. 2. September (2013). 303. Downloaded 5. februar 2019. <https://doi.org/10.17723/aarc.76.2.147441214663kw43>.

³⁹ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 303.

⁴⁰ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 303.

W. Dunbar giver i sin artikel *Introducing critical race theory to archival discourse: getting the conversation started*, 2006 en målrettet definition af begrebet i relation til arkiver:⁴¹

- *To provide a vision of society in which the distribution of resources is more equitable;*
- *To seek vehicles for actors to express their own agency, reality or representation;*
- *To develop strategies that broker dialogue between communities with unparallel cultural viewpoints;*
- *To create frameworks to clearly identify, define, and analyze oppression and how it operates at various individual, cultural, and institutional levels.*

De ovenstående punkter stemmer meget godt overens med de punkter, der blev defineret i specialalets afsnit 5.1. Social Retfærdighed. I begge definitioner fokuseres der på en lige fordeling af magt, goder, byrder og ressourcer. Ydermere er fokus også på bekæmpelse af ulighed i samfundet.

Wendy M. Duff, Andrew Flinn, Karen Emily Suurtamm og David A. Wallace bringer i deres artikel *Social Justice Impact of Archives: A Preliminary Investigation*, 2013 ligeledes et bud på deres definition af begrebet social retfærdigheds betydning:

*"[...] recognizes systemic inequalities (how individuals, groups, organizations, and communities are excluded from important decisions and processes affecting them and society) and employs intellectual and physical resources [...] to challenge and change these structures of exclusion, marginalization and domination. This framework proceeds from a recognition that contestations over recordmaking (including what gets recorded and how it gets recorded) and recordkeeping (including how records and other information objects are managed, selected, controlled, accessed and preserved) implicates social justice endeavors."*⁴²

Arkiver og arkivarer skal være bevidste om, hvorledes bestemte gruppers historie kan være udelukket af arkivets samlinger og hvilke konsekvenser dette kan have for dem i samfundet. Dertil er arkivet nødt til at være med til at udfordre og gøre op med den ekskluderende struktur, som er med til at udelukke de marginaliserede grupper. Der er således nødt til at være en sammenhæng mellem arkiv og social retfærdighed: *"Social justice implies a process of*

⁴¹ Dunbar, Anthony W. "Introducing critical race theory to archival discourse: getting the conversation started." *Archival Science Vol. 6, No. 1. March* (2006). 117. Downloaded 16. februar 2019. <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10502-006-9022-6>.

⁴² Duff, Flinn, Suurtamm & Wallace. *Social Justice Impact of Archives*. 329.

participation and personal responsibility for political consequences that can be nurtured independent of the debate about substantive outcomes."⁴³ Det skal dog her nævnes, at arkivet skal være flerdimensionelt og multikulturelt. Ifølge Jimerson skal arkivet være med til at dokumentere og bevare materiale fra alle samfundslag, både de fattigste og de rigeste, nynazister og etniske minoriteter, homoseksuelle og homofober. Arkivet skal således være med til at repræsentere alt og alle.⁴⁴

En anden måde at definere social retfærdighed kommer fra Amanda Strauss. Hun skriver i sin artikel *Treading the ground of contested memory: archivists and the human rights movement in Chile*, 2014, at social retfærdighed kan defineres således: "*I propose that social justice can be defined as a tangible commitment to actively engaging in "service to others, especially the neediest."*"⁴⁵ Udgangspunktet i ovenstående definition er baseret på forudsætningen, at alle mennesker har ret til grundlæggende menneskerettigheder, som nævnt i FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder fra 1948. Social retfærdighed er en forpligtigelse til at anerkende uretfærdighed, når menneskerettighederne brydes. Endvidere skriver Strauss: "*It is an agreement to act, in solidarity, with those upon whom injustice is being perpetrated, in the defense of their rights.*"⁴⁶

Arkiver indeholder historisk materiale, som har betydning for den enkelte og på samfundsniveau: "*[...] the archive itself—its collections, its processes, its policies, and the publics it serves—has evolved over time in ways that also have social justice implications.*"⁴⁷ Som beskrevet tidligere er social retfærdighed også i arkivverden et komplekst og svært begreb at definere, eftersom der stadig er stor uenighed blandt arkivteoretikere og forskere om dets betydning. Følgende kan konkluderes: Arkivet skal modstå udelukkelse og marginalisering af bestemte grupper i arkivets samlinger - hvilket vil sige, at arkivet skal være opmærksom på, hvilket

⁴³ Frederking, Laretta Conklin. "Teaching a Process for Citizen Responsibility and Social Justice: From Individual Morality to Political Legitimacy." *APSA Teaching and Learning Conference*. (2009): 3. Downloaded 18. april 2019. http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/1/1/4/7/pages11479/p11479-1.php.

⁴⁴ Jimerson, Randall C. "Archivists and Social Responsibility: A Response to Mark Greene." *The American Archivist*. Vol. 76. No. 2. (2013): 344. Downloaded 28. januar 2019. <https://doi.org/10.17723/aarc.76.2.2627p15350572t21>.

⁴⁵ Strauss, Amanda. "Treading the ground of contested memory: archivists and the human rights movement in Chile." *Archival Science* Vol. 15, No. 4. November (2015): 376. Downloaded 28. januar 2019. <https://doi.org/10.1007/s10502-014-9223-3>.

⁴⁶ Strauss. *Treading the ground of contested memory*. 376.

⁴⁷ Belmonte, Kimberly & Susan Opatow. "Archivists on Archives and Social Justice." *Qualitative Psychology* Vol. 4, No. 1. (2017): 58. Downloaded 4. februar 2019. <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fqap0000055>.

materiale der udelukkes og ikke findes repræsenteret i deres samlinger, eftersom bestemte grupper på denne måde vil blive nedprioriterede måske endda ukendte i historien. En måde at sørge for, at dette ikke sker, er ved at tilstræbe en proaktiv adfærd, hvorved arkivet sørger for at gøre deltagelse og adgang til arkivet muligt for alle. Social retfærdighed er således en målsætning, som arkiver bør tilstræbe og arbejde for at efterleve.

5.3. Arkivaktivisme

Stereotypen af arkivaren er ofte set af offentligheden som stille; en person, der normalt arbejder i en støvet kælder- altid støvede kældre. Offentligheden tillægger ikke ofte arkivaren udtryk som modig og en aktivist.⁴⁸ I de senere år er indsamling, bevaring og tilgængeliggørelsen af arkivmateriale med både historisk betydning og materiale med betydning for social retfærdighed blevet mere og mere udbredt: *“This explicit alignment with political activism and social justice objectives is not without its critics within the recordkeeping profession, but the archiving of activism and an activist archival approach goes beyond notions of the ‘active archivist’ and instead embraces an understanding of archival practice as (by its very nature) a form of social, cultural, and political activism.”*⁴⁹

Den tidligere omtalte Randall C. Jimerson har i artiklen *Archives Power: Memory, Accountability and Social Justice*, 2009 diskuteret arkivarens magt og rolle i sociale retfærdighedssager. Yderligere har Jimerson også været fortæller for arkivarens sociale ansvar, og at arkivaren burde udnytte sin position til at fremme social retfærdighed. Denne position hvori arkivaren skal fremme social retfærdighed relaterer han til sit eget liv, hvor han i en helt ung alder oplevede, hvorledes hans forældre arbejdede i borgerrettighedsbevægelsen og han selv senere deltog i anti-krigs aktivisme under Vietnamkrigen : *“Combining my personal values with my responsibilities as an archivist offers a sense of professional purpose with a social conscience.”*⁵⁰ Denne politiske bevidsthed har således påvirket hans forståelse for, hvad arkiver er i stand til og hvad

⁴⁸ Findlay, Cassie. “Archival activism” *Archives and Manuscripts*. Vol. 43. No. 3. December (2016): 155. Downloaded 10. februar 2019. <https://doi.org/10.1080/01576895.2016.1263964>.

⁴⁹ Flinn, Andrew. “Archival Activism: Independent and Community-led Archives, Radical Public History and the Heritage Professions.” *InterActions: UCLA Journal of Education and Information Studies*, Vol. 7. No. 2. (2011): 1. Downloaded 10. marts 2019. <https://escholarship.org/uc/item/9pt2490x#main>.

⁵⁰ Jimerson, Randall C. “Archives for All: Professional Responsibility and Social Justice.” *The American Archivist: Fall/Winter*, Vol. 70. No. 2. (2007): XVII. Downloaded 28. januar 2019. <https://americanarchivist.org/doi/10.17723/aarc.70.2.5n20760751v643m7>.

deres ansvar som heraf følger er. Jimersons udtalelse udfordrer den traditionelle arkivtradition, hvori arkivaren opmuntres til at ikke at agere ud fra egne personlige overbevisninger. Sammenstilles Jimersons syn på arkivaktivisme med den traditionelle arkivtankegang er det tydeligt, at der er en stor uenighed. Hertil argumenterer Anne Gilliland:

“Existing archival codes of ethics strongly discourage bringing personal values and motivations into professional conduct. However, the lineage of this concern tends to be based on cases where individuals have acted out of a desire for personal gain or advantage rather than out of a sense of altruism or moral imperative, for example, when the archivist promotes the role of the archives as a sanctuary for records or the subjects of records who might otherwise be at risk from official authorities if they are identified”⁵¹

Gilliland mener således, at neutralitet i arkivet er baseret på fejlagtige antagelser. Antagelsen om upartiskhed kan være med til at forsætte misbrug af magt. På den måde kan et personligt engagement i arkivet og en social bevidsthed for omverdenen, som Jimerson er fortaler for, være afgørende for, hvornår arkivaren bør agere aktivt.

I *Archives Power* definerer Jimerson fire måder, hvorpå arkivet kan anvendes for at beskytte offentlighedens interesse:⁵²

1. Ved at holde politiske og sociale ledere ansvarlige for deres handlinger
2. Ved at modstå politisk pres og derved støtte en åben regering
3. Ved at genoprette sociale uretfærdigheder
4. Ved at dokumentere underrepræsenterede sociale grupper og fremme etniske minoriteter

Arkivaren kan ifølge Jimerson kun yde en begrænset række handlinger for at fremme ovenstående målsætninger. Ydermere kan arkivaren heller ikke selv gennemføre disse mål. Det er dog muligt - hvis man forpligter sig til en etisk adfærd – at man kan bidrage til en bredere samfundsmæssig interesse. Selv arkivarer, der ikke er dedikerede til at kæmpe for social retfærdighed, kan bidrage til mål som ansvarlighed, adgang til arkivet og mangfoldighed. Disse etiske valg, må den enkelte arkivar tage på baggrund af sine personlige værdier og viljen til at tage risici.

⁵¹ Gilliland, Anne. “Pluralizing Archival Education: A Non-Zero-Sum Proposition.” *A Diversity Reader. Society of American Archivists*. U.D. 4. Downloaded 18. april 2019. <https://aeri.gseis.ucla.edu/publications.htm>.

⁵² Jimerson. *Archives for All*. 256.

Endvidere skriver Jimerson, at: "*Central to any definition of archival activism is an awareness of the social power of archives and an understanding that archivists have agency (i.e., the capacity to exert action) in their practice to affect society at large.*"⁵³ Dette er en holdning som Joy R. Novak er enig i, dog mener hun også, at begreber så som *neutralitet, objektivitet og ansvarlighed* lægger sig tæt op af begrebet.⁵⁴ Arkivaktivismen er således et begreb, der gør op med den traditionelle tankegang om, at arkivet er neutralt. Her har arkivaren skullet tage afstand til sin egen personlige holdning og derved blot forblive en vogter af den siddende magts arkiver. De magtfulde i samfundet er ofte integrerede i staten som eksempelvis militæret eller politiet. Magtfulde grupper i samfundet omfatter også de rige og de veluddannede samt visse etniske og religiøse grupper. Yderligere kan de magtfulde også være defineret ud fra deres køn og seksualitet. De behøver ikke nødvendigvis at udgøre en majoritet for, at gøre deres indflydelse gældende. Det er eksempelvis disse magtfulde grupper i samfundet, hvis arkivalier får en plads i arkiverne, modsat de marginaliserede grupper.

Amanda Strauss præsenterer i hendes artikel *Treading the ground of contested memory- archivists and the human rights movement in Chile* tre måder hvorpå arkivarer kan handle som arkivaktivister:⁵⁵

1. At dokumentere brud på menneskerettighederne
2. At indsamle materiale som senere kan anvendes som bevismateriale
3. At give adgang til arkivets materiale og yde service til arkivets brugere

Hvis arkivet sørger for at dokumentere og indsamle materiale lavet af undertrykkende regimer og af dets modstandere, sørger det for at alle parter kan blive hørt. Ved at give adgang til arkivets samlinger har tidligere ofre for diktatoriske regimer og offentligheden mulighed for at drage læring om fortiden og derved lære af dens fejl.

Et andet eksempel på arkivaktivisme kunne være Verne Harris' rolle som whistleblower under det undertrykkende Apartheidregime i Sydafrika. I årene fra 1990 til 1994 kunne Harris afsløre,

⁵³ Jimerson. *Archives for All*. 256.

⁵⁴ Novak, Joy R. "Examining Activism in Practice: Research Design for an Exploratory Study of the Practical Applicability of Archival Activism", i *Research in the Archival Multiverse* redigeret af Anne J. Gilliland, Sue McKemmish & Andrew J. Lau. Clayton, Victoria: Monash University Publishing, 2017. 975.

⁵⁵ Strauss. *Treading the ground of contested memory*. 370.

at den Sydafrikanske regering havde destrueret store dele af deres arkivalier for at bevare kontrollen over landet og for at skjule styrets forbrydelser: *“In imposing Apartheid ideology, the state sought to destroy all oppositional memory through censorship, confiscation, banning, incarceration, assassination, and a range of other oppressive tools.”*⁵⁶ Det Sydafrikanske Apartheidregime sørgede for, at tusindevis af modpartens stemmesedler blev destrueret gennem medie-censur, frihedsberøvelse uden retssag, fængsling og mord. Harris’ rolle som arkivaktivist var medvirkende til offentliggørelse af, hvorledes regimet benyttede arkivalier til at styrke dets egen magt, marginalisere andre grupper i samfundet og slette deres spor, således at de ikke kunne stå til ansvar for deres forbrydelser: *“Archives not only aid in holding today’s organizations legally and fiscally accountable to society, they also hold yesterday’s leaders and institutions accountable, both in terms of morality and effectiveness.”*⁵⁷ Eksemplet med Harris og Sydafrika vil yderligere blive analyseret i analysen.

5.4. Sammenfatning

Et undertrykkende regime så som Apartheidregimet kan forsøge at påtvinge borgerne en fælles hukommelse baseret på systemets tankegang. Destrueringen af arkivalier kan være med til sikre, at kun en side af historien bliver fortalt. Her kan arkivet være med til at forstærke eksisterende magtforhold på både godt og ondt. Arkivet skal modstå pres fra omverdenen og sørge for, at dets materiale ikke bliver manipuleret med eller destrueret. Det er her arkivets rolle - i sociale retfærdighedsager - er at sørge for at inkludere alle grupper i samfundet i dets samlinger. I sådanne sager kan arkivaren ved at agere aktivt være med til at spille en rolle. Endvidere kan arkivet være med til at stille befolkningen, staten eller en anden magthaver til ansvar for dets handlinger.

⁵⁶ Harris, Verne. “They should have destroyed more: The Destruction of Public Records by the South African State in the Final Years of Apartheid, 1990-1994.” <http://wiredspace.wits.ac.za/bitstream/handle/10539/7871/HWS-166.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Konsulteret 12. februar 2019.

⁵⁷ Jimerson. *Embracing the Power of Archives*. 31.

6. Forskningsdiskussion

Arkivet og arkivarens rolle i samfundet er et særdeles omdiskuteret emne inden for forskningen. Det skyldes, at arkivarens rolle med tiden har udviklet sig fra at være en passiv vogter, som kun indsamlede, bevarede og tilgængeliggjorde arkivalierne, til i dag at formidle og proaktivt inddrage brugerne. Yderligere har arkivaren også gennem tiden fået en ny rolle som aktivist eller mere præcist arkivaktivist, som arbejder for social retfærdighed. Hvorvidt arkivaren skal påtage sig dette ansvar, er i de senere år blevet et meget omdiskuteret emne inden for arkivforskningen.

I 1956 udgav den amerikanske arkivar Theodore Schellenberg bogen *Modern Archives: Principles and Techniques*, som omhandler de fordele, som arkivaren besidder, som værende i modsætning til, hvad han ser som historikerens mangler. I bogen konkluderer Schellenberg: "*Historians may lose their balance, their objectivity, their attitude of suspended judgment, as they often have in times of trouble [...] The archivists job at all times however is to preserve the evidence, impartially, without taint of political or ideological bias [...] archivists are the guardians of the truth, or, at least, of the evidence on the basis of which truth can be established.*"⁵⁸ Her betragtes arkivaren som en neutral og upartisk bevarer af fortidens begivenheder. Tankegangen om at arkivaren er neutral, er dog noget, som i arkiververdenen er blevet diskuteret meget gennem årene.

I de senere år er en ny tankegang blomstret op i arkivfaget. Her skal arkivaren (for at være etisk korrekt) udøve social retfærdighed i sit arbejde. Arkivaren skal efterstræbe rollen som en aktivistarkivar (eller *activist archivist*) og udøve arkivaktivisme. Mark A. Greene definerer en aktivistarkivar som en, der "*embrace[s] diversity in order to represent all voices in society—not just the political, economic, social, and intellectual elites.*"⁵⁹ Greene skriver endvidere, at han identificerer sig selv som en aktivistarkivar. Arkivarene er begyndt at anderkende arkivets magt. Ifølge Jimerson stammer arkivets magt fra tre forskellige steder: arkivarens autoritet og magt til at forme samfundets kollektive hukommelse, arkivarens ansvar og kontrol over bevaringen og sikkerheden af arkivalierne og arkivarens rolle i fortolkningen og formidlingen mellem

⁵⁸ Schellenberg, Theodore. *Modern Archives: Principles and Techniques*. Chicago, Illinois: University of Chicago Press. 1956. 236.

⁵⁹ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperatives*. 303.

arkivalie og bruger. Jimerson mener, at arkivfaget aktivt bør engagere sig i samfundets politiske spørgsmål. Herunder skal arkivet være med til at støtte god regeringsførelse et offentligt ansvar, en præcis hukommelse af fortiden og sørge for at dokumentere samfundets mangfoldighed.⁶⁰ Yderligere skriver Jimerson, at: *“Archives provide a basis for empowering all citizens in a democratic society. They preserve documentation that serves as an authentic record of human activity, which can corroborate or invalidate appeals to precedent and heritage. Archives thus serve as one means of holding accountable public leaders in all sectors of social interaction.”*⁶¹ Jimerson mener, at det er uundgåeligt for arkivaren ikke at skulle involvere sig i samfundet, hvis man tilstræber at fremme målene for social retfærdighed, ansvarlighed og mangfoldighed i arkiverne. Arkivaren kan dog ikke opnå disse mål alene, men vil gennem et samarbejde med menneskerettighedsorganisationer have mulighed for at kunne bidrage til en bredere samfundsmæssig interesse.

Arkivet består dog ikke af en homogen gruppe arkivarer, som alle ønsker at arbejde for social retfærdighed eller som mener, at det er arkivarens rolle at deltage aktivt. Den amerikanske diskussion mellem Jimerson og Mark A. Greene er et glimrende eksempel på netop dette. En aktiv deltagelse er et etisk valg, som arkivaren må tage, baseret på personlige værdier, institutionelle begrænsninger og viljen til at løbe risici. Jimerson mener dog ikke, at de arkivarer, som ikke vælger at deltage, skal kritiseres eller stemples: *“By the same measure of tolerance, archivists who do embrace these concepts should be accepted as practitioners of a shared professional identity.”*⁶² Selvom Jimerson ikke synes, man bør stemple de arkivarer, som vælger ikke at deltage proaktivt i sociale retfærdighedssager, er det klart, hvad hans personlige holdning til emnet er. Arkivaren bør (såfremt det er muligt) forpligte sig til at forhindre, at arkivets materiale bliver misbrugt til fordel for undertrykkende ledere og eliten i samfundet på bekostning af folkets rettigheder. Endvidere bør arkivaren fremme social retfærdighed, ansvarlighed og mangfoldighed i arkiverne. *“Archivists must embrace this power, rather than continuing to deny its existence. [...] I contend that archives have a moral professional responsibility to balance that support given to the status quo by giving equal voice to those groups that too often have been marginalized and*

⁶⁰ Jimerson. *Responding to the Call of Justice*. 1.

⁶¹ Jimerson. *Responding to the Call of Justice*. 2.

⁶² Jimerson. *Responding to the Call of Justice*. 5.

silenced."⁶³ Som nævnt er det dog ikke alle, der er enige om arkivets aktive deltagelse i sociale retfærdighedssager.

I 2013 udgav den amerikanske arkivar Greene artiklen *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative: What Is It We're Doing That's All That Important?* I artiklen udfordrer Greene filosofien og anvendeligheden af social retfærdighed i arkivet. Greene stiller sig kritisk overfor den udvikling, som foregår i arkivverdenen, hvor der i dag er et langt større fokus på arkivers arbejde indenfor social retfærdighed. Hans kritik er hovedsageligt fokuseret på Jimersons bog *Archives Power: Memory, Accountability, and Social Justice*, 2009. Yderligere adresserer han andre arkivarer, som førhen har skrevet om social retfærdighed, så som Verne Harris, Michelle Caswell og David Wallace. Selvom at Greene ser sig selv som aktivistarkivar, er han dog langt fra enig med Jimersons holdninger. Greene mener, at arkivaren hellere bør fokusere på det professionelle ansvar, men at social retfærdighed overordnet set ikke er en del af arkivarens professionelle formål:

*"I believe that pursuing "social justice," as high minded and as universal an aspiration as it may sound, risks overly politicizing and ultimately damaging the archival profession. Though proponents believe strongly that social justice is not only a professional ethical imperative but a means of properly deploying and, in fact, contributing to the "power" of archivists, I fear such an alteration of archival goals risks weakening both our ethical standing and our power."*⁶⁴

I udøvelsen af social retfærdighed risikerer arkivaren at skabe politiske arkivsamlinger ud fra vedkommendes egne overbevisninger. Jimerson mener, at: *"Professional standards, including objectivity, need not prevent us from addressing moral, ethical og political issues. A common fallacy is to equate objectivity with neutrality. One can maintain professional standards even while advocating a cause or defending a moral or ideological perspective."*⁶⁵ Greene mener, at der kan være en fare for, at arkivaren kommer til at betragte arkivalier som enten objektive "gode" eller "onde". Her opstår den næste problematik for arkivaren: skal man destruere eller sabotere de arkiver, hvis arkivalier kan misbruges? Svaret er, ifølge Greene, nej. Han citerer i artiklen den australske arkivar Christopher Hurley: *"We cannot comfortably design a better system for documenting the number of heads being processed through the gas chambers as if good recordkeeping*

⁶³ Jimerson. *Archives for All*. 254.

⁶⁴ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 303.

⁶⁵ Jimerson. *Archives for All*. 272.

(in a technical sense) can be divorced from the uses to which it is put."⁶⁶ Det vil sige, at enten er den retfærdighedsbevidste arkivar en, der modstår eller saboterer arkiverne for at begrænse den dokumenterede uretfærdighed, eller også må man acceptere sin medvirken i alle de grusomheder, der eksempelvis bliver begået af det undertrykkende regime, som arkivet er en del af. Greene er dog ikke sikker på, at en arkivar, som ønsker at deltage aktivt som forkæmper for social retfærdighed, kan dette: *"[...] it is not possible for archivists, on the one hand, to be morally bankrupt if they are actively involved in creating and maintaining recordkeeping systems and records for mass murderers and, on the other hand, to be morally righteous when they ensure that those same records are extant for use in convicting those murderers."*⁶⁷ Det må derfor siges at være en særdeles vanskelig vurdering for arkivaren, om vedkommende skal ødelægge disse arkivalier eller sikre at de selv samme arkivalier bliver bevaret for eftertiden, så de måske en dag kan bruges til at sikre retfærdighed:

*"It is completely unclear to me, after years spent pursuing documentation on both sides of controversial social, political, religious, and other issues, just why it is necessary to become a social activist on either side, thereby indeed jeopardizing the archivist's ability to acquire materials from the other side. It is, in fact, hard enough to gain trust from both sides of a polarizing issue simply by having succeeded in bringing one or more collections in from side A, because side B may well assume the archivist or his or her institution IS an activist for side A."*⁶⁸

Arkivalier er, hvad mennesket gør dem til, og med tiden kan de mest forhadte regimers arkivalier blive vigtige redskaber for udførelse af social retfærdighed. Uden arkivarens arbejde ville det ikke være muligt at fremlægge beviser på, om uret er sket. Greene hævder, at arkivaren bør være stolt over sit erhverv, som sikrer, at dokumentationen overlever for eftertiden - også selv om man ikke er tilhænger af en aktiv tilgang til social retfærdighed.⁶⁹

Jimerson udtalte i 2009 følgende til U.K. Society of Archivists: *"I believe that the archival profession should actively engage the political issues of our times. In supporting open government, public accountability, accurate remembrance of the past, and documentation of society's diversity."*⁷⁰ Denne påstand er Greene dog kun delvis enig i. Greene er slet ikke enig i, at arkivet skal

⁶⁶ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 304.

⁶⁷ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 305.

⁶⁸ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 317.

⁶⁹ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 328.

⁷⁰ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 308.

engagere sig i tidens politiske spørgsmål. Han mener, at politik slet ikke har noget at gøre med arkivarens arbejde, på samme måde som at politik ikke har noget at gøre med en revisors eller en ingeniørs arbejde.⁷¹ Her mener Jimerson dog, at Greene har misforstået hans udtalelse: “*By “political issues” I mean concerns such as democratic accountability, open government, diversity, access to information, and related issues*” skriver Jimerson i sin artikel *Archivists and Social Responsibility: A Response to Mark Greene*, 2013. Som titlen beskriver, så skrev Jimerson artiklen som et modsvar til Greenes kritik. Der er altså ikke tale om aktiv politisk deltagelse i eksempelvis valgkampagner. Jimerson mener derfor, at det er en politisk handling at handle aktivt i sociale retfærdighedssager, men det er ikke ensbetydende med, at der er tale om politisk stillingtagen. Til at understøtte sit synspunkt benytter Jimerson et citat fra den canadiske arkivar Terry Cook. Cook udtalte: “*This is not politics as in left wing or right wing, liberal or conservative, Republican or Democrat, but politics as engagement, as committing the archives to societal interventions for justice rather than curatorial passivity under the guise (and illusion) of professional neutrality*”.⁷² Det er således tydeligt, at der er en stor uenighed blandt arkivforskere om, hvor langt arkivarens rolle skal række.

Greenes anskuelse af arkivarens rolle er, at arkivaren blot bør forblive en passiv vogter, som på ingen måde har nogen indvirkning på historien. Denne anskuelse ses allerede i overskriften på hans artikel: *What Is It We’re Doing That’s All That Important?* Det er her tydeligt, at Greene ikke ser arkivet som et sted med magt over samfundet. Arkivets eneste rolle er i bund og grund blot at tjene samfundet, som det til enhver tid er underlagt. Herimod mener Jimerson, at arkivet besidder mange roller i samfundet, og at Greene simpelthen har misforstået eller ikke accepteret, at arkivet har flere roller: “*I believe that archivists—as a profession and, to a greater or lesser degree, as individuals—also have some responsibility to society. As professionals who help to give shape to our collective cultural heritage, archivists must accept some societal responsibilities in addition to our institutional recordkeeping duties*”.⁷³

Greenes kritik af Jimerson omhandler Jimersons tro på, at arkivaren skal undersøge sine faglige antagelser, metoder og praksis i forbindelse med social retfærdighed. Ifølge artiklen *Being*

⁷¹ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperatives*. 308.

⁷² Jimerson. *Archivists and Social Responsibility*. 337.

⁷³ Jimerson. *Archivists and Social Responsibility*. 341-343.

Assumed Not to Be: A Critique of Whiteness as an Archival Imperative, 2015 af den amerikanske arkivforsker Mario H. Ramirez er Greenes problematik med arkivets rolle, at: "*Greene [...] resists self-reflection and the internalization of critique as a means of interrogating the role and complicity of archivists in structural inequalities.*"⁷⁴ Så længe at arkivaren kan præsentere arkivet som værende neutral, så skal vedkommende ikke foregive ikke at have nogen politisk sympati. Det er tydeligt, at der indenfor arkivverdenen er en stor uenighed blandt arkivforskere om, hvorvidt arkivaren skal spille en aktiv rolle og engagere sig. På den ene side har vi Greene, som mener, at det ikke er arkivarens ansvar at lede korstoget (*social justice crusader*). Han mener endda, at man bør gå så langt som til at fraråde andre arkivarer at agere aktivt:⁷⁵

*But as long as one person's social justice is another's injustice; as long as nothing in our ethics demands serving society as a whole (unless such service is within one's institutional mandate) or playing the role of an internal whistle-blower; as long as we wish both the political left and the right to view at least some of our repositories as neutral ground, where one set of records (and ideas) is not consciously privileged over others; and as long as such perceived neutrality is essential to earning the voluntary commitment of private donors to make their records publicly accessible; then for just as long must we reject social justice as the end of all archival effort.*⁷⁶

Her mener Jimerson ikke, at arkivaktivisme skal være et krav til professionen, men derimod et personligt valg som hver enkelt arkivar må træffe. Endvidere mener Jimerson ikke, at der kan være nogen tvivl om, hvad arkivaren bør gøre: "*Given a choice in a matter of life or death, I cannot imagine an ethical justification for not preventing atrocities from being committed. The power of archival records for redemptive justice pales in comparison to the potential opportunity to prevent injustice from occurring.*"⁷⁷ Det må således siges at være et dilemma for den enkelte arkivar. Næsten uanset hvilken beslutning arkivaren tager, vil der altid være berettiget kritik, idet de beslutninger, der tages i dag, kan være med til at påvirke morgendagen. I langt de fleste tilfælde i almindelige demokratiske samfund, vil et mål om en professionel adfærd være at foretrække for både brugere, arkivarer og samfundets institutioner. Man kan ligeledes argumentere for, at en professionel tilgang netop også indbefatter en forpligtelse til at indsamle og bevare hele

⁷⁴ Ramirez. Mario H. "Being Assumed Not to Be: A Critique of Whiteness as an Archival Imperative." *The American Archivist*, Vol. 78, No. 2 Fall/Winter (2015): 346. Downloaded 31. januar 2019. www.jstor.org/stable/26356551.

⁷⁵ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 323-328.

⁷⁶ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 323.

⁷⁷ Jimerson. *Archivists and Social Responsibility*. 338.

samfundets historie inklusive minoritetsgrupper med videre og ikke kun magthavernes, eller en særlig gruppe, som man har en personlig interesse i.

6.1. Sammenfatning

Arkivarer og arkivforskere har gennem de sidste 50 år debatteret arkivets position i samfundet. Forståelsen af social retfærdighed er inden for arkivverden et produkt af årevis diskussioner og debatter. I det ovenstående afsnit ses det tydeligt, at der indenfor arkivverdenen er en stor uenighed om, hvorvidt arkivet bør være aktivt eller passivt i samfundet. Diskussionen mellem Jimerson og Greene om, hvorvidt arkivarer skal gøre social retfærdighed til en af arkivfagets nøgleopgaver eller om det ikke er en opgave arkivaren bør påtage sig, deler vandene i arkivfaget. Jimerson er af den overbevisning, at social retfærdighed er et personligt ansvar og forpligtelse som arkivaren bør tage på sig, snarere end en professionel tilgang. Modsat argumenterer Greene for, at arkivaren bedst kan opfylde fagets faglige forpligtelser overfor samfundet ved at forblive neutral. Det tyder dog på, at social retfærdighed allerede er blevet en central del af faget, i hvert fald på et ubevidst plan.

7. Teori

Specialets teori-afsnit vil behandle og undersøge den rolle og den magt, som arkiver og arkivaren besidder, og ligeledes hvorledes deres rolle er blevet vurderet tidligere. Afsnittene *arkivets magt* og *den objektive arkivar* tager udgangspunkt i de canadiske arkivarer og forskere Joan M. Schwartz og Terry Cooks to artikler *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*, 2002 og *Archives, Records, and Power: From (Postmodern) Theory to (Archival) Performance*, 2002. Arkivets magt skal forstås som den magt, arkivaren har over *indsamling, registrering, bevaring, tilgængeliggørelse, formidling og kassation*.

I århundreder er arkivalier blevet indsamlet og bevaret af offentlige myndigheder for at kunne dokumentere deres handlinger og de magthaverens rettigheder, som her fulgte med. Oftest var dokumentationen forbundet med ejendomsret, afgifter og beskatning af befolkningen, men i takt med at læsefærdigheder voksede blandt borgerne og institutioner for offentlig forvaltning ligeledes spirede frem, blev der brug for en ensartet måde at arkivere på. Da arkivmateriale tjener som dokumentation og bevismateriale er dets oprindelse og ægthed en vigtig faktor. Som følge af dette blev det arkivets ansvar at opretholde arkivaliernes troværdighed.⁷⁸

Terry Eastwoods arkivteori er blevet udvalgt på baggrund af, at den er med til at tegne et billede af, hvordan arkivet skal opfattes og hvad der kendetegner det. På baggrund af Eastwoods generaliseringer af arkivet vil der i nedstående afsnit blive skabt en forståelse af, hvordan arkivet fungerer. Eastwood skriver her følgende: “[...] *that archival documents attest facts and acts, and that their trustworthiness is dependent upon the circumstances of their generation and preservation.*”⁷⁹ Ifølge Eastwoods udsagn er det klart, at arkivets ansvar over for offentligheden er essentiel. I artiklen *What Is Archival Theory and Why Is It Important?* 1994 opstiller Eastwood fem punkter, som beskriver de karakteristika, som er fælles for alle arkiver verden over. De fem hovedpunkter er: *upartiskhed* (impartiality), *autenticitet* (authenticity), *naturlighed* (naturalness), *indbyrdes forbundenhed* (interrelatedness) og at det er *særegenhed* (uniqueness).⁸⁰

⁷⁸ Eastwood, Terry. “What Is Archival Theory and Why Is It Important?” *Archivaria* 37 Spring. (1994): 126. Downloaded 7. december 2018. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/11991>.

⁷⁹ Eastwood. *What Is Archival Theory and Why Is It Important?* 126.

⁸⁰ Eastwood. *What Is Archival Theory and Why Is It Important?* 127-128.

Arkivets første karakteristika er som nævnt dets "upartiskhed". Eastwood er kommet frem til arkivets karakteristika på baggrund af nøgleordenes fremtræden i arkivteori -og litteratur gennem tiden. Eastwood er langt fra enig med tidligere forståelse af arkivarens rolle som værende upartisk. Han mener, at forståelsen blandt arkivarer som eksempelvis den amerikanske arkivar Theodore Schellenberg og den engelske arkivar Hilary Jenkinson er misforstået. Jenkinson mener, at arkivalier er skabt som et middel til at udtrykke handling, og som et produkt af denne handling er arkivalierne: "*free from the suspicion of prejudice in regard to the interests in which we now use them.*"⁸¹ Det vil sige, at hvis arkivalierne er upartiske kan arkivaren sætte sin lid til det: "*Because archival documents hold this promise of faithfulness to fact and act, they also threaten to reveal facts and acts which some interests would rather not see revealed. Protecting records from corruption is then a duty of archivists, whose methods and practices need to be devised as far as possible to preserve impartiality.*"⁸² "Autenticitet" er arkivets næste karakteristika. Eastwood definerer autenticitet således: "*Authenticity is contingent on the facts of creation, maintenance, and custody.*"⁸³ Hvorledes begrebet autenticitet skal forstås og anvendes, er der en stor uenighed om i arkiververden, eftersom det er et komplekst begreb at bruge. I takt med at digitaliseringen vinder frem, kan der argumenteres for at de arkivalier, som bliver digitaliserede og tilgængeliggjort på internettet, mister deres autenticitet, eftersom de aldrig vil være af helt samme kvalitet og oplevelse som originalen. Derfor kan der diskuteres om arkivaliers autenticitet forsvinder i digitaliseringsprocessen.

Endvidere skal arkiver for at være autentiske: "*[...] be created, maintained, and kept in custody according to regular procedures that can be attested.*"⁸⁴ Tredje og fjerde punkt "naturlighed" og "indbyrdes forbundne" omhandler begge den måde, hvorpå arkivalierne indsamles i forbindelse med, hvad der er behov for. Han mener, der er naturlighed i den forstand, at de ikke indsamles uden formål. "*The relationships among the documents and to the affairs make it axiomatic that no single archival document can stand as sufficient memorial of the course of past activity; they are interdependent for their meaning and in their capacity to serve as evidence of the activity that generated them.*"⁸⁵ Sidste karakteristika er hver enkelt dokumentets "særegenhed" i arkivet.

⁸¹ Eastwood. *What Is Archival Theory and Why Is It Important?* 127.

⁸² Eastwood. *What Is Archival Theory and Why Is It Important?* 127.

⁸³ Eastwood. *What Is Archival Theory and Why Is It Important?* 127.

⁸⁴ Eastwood. *What Is Archival Theory and Why Is It Important?* 127.

⁸⁵ Eastwood. *What Is Archival Theory and Why Is It Important?* 128.

Det kan godt være, at der eksisterer kopier af arkivaliet i det samme arkiv eller andre steder, men hver eneste er af unik betydning for dets sted. Det, at det findes, hvor det gør, betegner dets forhold til andre dokumenter, som er blevet dannet i samme proces. Eastwood argumenterer for, at alle arkivalier er unikke, uanset om der findes kopier af dem eller ej. Ovenstående generaliseringer af betragtninger om arkivet er kernen i at forstå, hvordan arkivet arbejder.

7.1. Arkivets magt

Afsnittene *arkivets magt og den objektive arkivar* tager udgangspunkt i de canadiske arkivarer og forskere Joan M. Schwartz og Terry Cooks to artikler *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*, 2002 og *Archives, Records, and Power: From (Postmodern) Theory to (Archival) Performance*, 2002.

I værket *Nineteen Eighty-Four*, 1949 skriver den engelske forfatter George Orwell at: "*Who controls the past controls the future: who controls the present controls the past*".⁸⁶ Et spørgsmål som mange sikkert vil stille er; hvordan kan arkivalier have noget at gøre med magt? Terry Cook og Joan M. Schwartz skriver, at: "*Archivists have long been viewed from outside the profession as "hewers of wood and drawers of water," as those who received records from their creators and passed them on to researchers. Inside the profession, archivists have perceived themselves as neutral, objective, impartial.*"⁸⁷ Arkivaren bliver ofte overset i forhold til andre mere prestigefyldte professioner, selvom der er en lang fagtradition og historie, der går helt tilbage til det antikke Grækenland. Cook og Schwartz mener, at hvis den fremstillede hypotese i de to artikler, angående arkivernes og arkivarernes rolle i samfundet, er korrekt, så er den postmoderne tankegangs indvirkning, at arkiverne ikke blot er vogtere eller beskyttere af samfundets historie, men en aktiv medspiller: "*The power of archives, records and archivists should no longer remain naturalized or denied, but opened to vital debate and transparent accountability.*"⁸⁸ Arkivaren er en fortolker af de levn fra fortiden og nutiden, som bliver givet videre til fremtiden. Det er således arkivarene, der vælger til og fra, hvad de vurderer betydeligt at videregive og bevare til de fremtidige generationer.

⁸⁶ Ridener, John. *From Polders to Postmodernism: A Concise History of Archival Theory*. Duluth, Minn: Litwin Books, 2009. 1.

⁸⁷ Cook, Terry & Schwartz, Joan M. "Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory." *Archival Science* Vol. 2, No. 1-2. March (2002): 1-2. Downloaded 5. januar 2019. <https://doi.org/10.1007/BF02435628>.

⁸⁸ Cook & Schwartz. *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*. 1.

Ifølge Cook og Schwartz repræsenterer arkivet en magtfaktor forstået som en afbalancering af, hvad der indgår i samfundets fælles hukommelse.⁸⁹ Arkivets magt ligger i dets dokumenter. Dokumenterne er et udtryk for en overordnet hensigt om kontrol og struktur for den enkelte og for samfundet.: *“In the design of record-keeping systems, in the appraisal and selection of a tiny fragment of all possible records to enter the archive, in approaches to subsequent and ever-changing description and preservation of the archive, and in its patterns of communication and use, archivists continually reshape, reinterpret, and reinvent the archive.”*⁹⁰ Det er her tydeligt, hvorledes arkivaren har mulighed for at påvirke og understøtte hukommelsen. Cook og Schwartz mener, at arkivaren har magten til at: *“[...] make records of certain events and ideas and not of others, power to name, label, and order records to meet business, government, or personal needs, power to preserve the record, power to mediate the record, power over access, power over individual rights and freedoms, over collective memory and national identity.”*⁹¹ Arkivets og dets dokumenters position er dog ikke stabil, eftersom omdrejningspunktet kan ændre sig som reaktion på faktorer både inden for arkivets verden men ligeledes også ved udefrakommende faktorer såsom eksempelvis religiøse stridigheder, borgerkrige og politiske revolutioner.

Det er i arkiverne, at fragmenter af samfundets hukommelse bliver bevaret. Som Amanda Strauss skriver: *“The cost for a society without memory is far higher than the possibility that the wrongs of the past might be repeated. A people without memory form a society without identity. The concern of preserving memory touches the very core of the community that the archives serve. It is a responsibility that bears the weight of justice.”*⁹² Arkivets magt skal her forstås som den magt arkivet og arkivaren har over indsamling, bevaring og kassation, registrering (navngivning, genfindning), tilgængelighed og formidling af materialet. Ifølge Cook og Schwartz har arkivet, gennem dets arkivalier, magten til at fremme, marginalisere og stille til ansvar eksempelvis individer, grupper og samfundet.

Arkiver er produkter af samfundets behov for information og dokumentation: *“They are the basis for and validation of the stories we tell ourselves, the story-telling narratives that give*

⁸⁹ Sjögren. *Arkivet som samhällsaktör för demokrati, social rättvisa och andra nyttor*. 12.

⁹⁰ Cook & Schwartz. *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*. 1.

⁹¹ Cook & Schwartz. *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*. 5.

⁹² Strauss. *Treading the ground of contested memory*. 370.

cohesion and meaning to individuals, groups, and societies."⁹³ Som Cook og Schwartz illustrerer, er arkivet et politisk magtinstrument, hvis magt udøves gennem kontrol og formidling af arkivets informationer. Magten kan dog være af forskellig art afhængigt af tre situationer:

1. "[...] archives - as institutions - wield power over the administrative, legal, and fiscal accountability of governments, corporations, and individuals, and engage in powerful public policy debates around the fight to know, freedom of information, protection of privacy, copyright and intellectual property, and protocols for electronic commerce.
2. Archives – as records – wield power over the shape and direction of historical scholarship, collective memory, and national identity, over how we know ourselves as individuals, groups and societies.
3. [...] archivists – as keepers of the archives – wield power over those very records central to memory and identity formation through active management of records before they come to archives, their appraisal and selection as archives, and afterwards their constantly evolving description, preservation, and use."⁹⁴

Det er således tydeligt, at arkivets magt kan variere afhængigt af situationen. Magten kan findes i alt fra dets rolle i at forme samfundets identitet, til mere administrative roller og til hvordan arkivets arkivalier kan blive benyttet af eftertiden. Cook og Schwartz mener, at fremtidens arkiver skal være åbne og ansvarlige overfor offentligheden. Dette betyder dog ikke, at arkivet ikke længere handler om håndtering af magt. Tværtimod. I stedet bliver magten delt og magten stillet til ansvar.⁹⁵ Ifølge Theo Thomassen har mange mennesker en grundlæggende ide om, hvad et arkiv er, og hvad arkivalier er.⁹⁶ Næsten alle mennesker har en eller anden form for arkivalier i deres eget hjem. Dog ved mange slet ikke, hvad der foregår på et arkiv. Arkivets typiske brugere (historikere) og arkivarene former offentlighedens billede af, hvad arkivet rummer. Cook og Schwartz mener, at det er vigtigt, at offentligheden sørger for at sætte spørgsmålstegn ved, hvad arkivet tilbyder, og at myten om arkivet som neutralt og objektivt udfordres. "*We are what we collect, we collect what we are.*"⁹⁷ Ved at bevare nogle dokumenter og kassere andre påvirker arkivaren samfundets kollektive opfattelse af dets fortid, herunder også

⁹³ Cook, Terry & Schwartz, Joan M. "Archives, Records, and Power: From (Postmodern) Theory to (Archival) Performance." *Archival Science Vol. 2, No. 3–4, September (2002)*: 13. Downloaded 5. januar 2019. <https://doi.org/10.1080/00039810600691205>.

⁹⁴ Cook & Schwartz. *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*. 2.

⁹⁵ Cook & Schwartz. *Archives, Records, and Power: From (Postmodern) Theory to (Archival) Performance*. 185.

⁹⁶ Thomassen, Theo. "A First Introduction to Archival Science". *Archival Science* 1. (2001): 373-374. Downloaded 27. januar 2019. https://www.academia.edu/8150385/A_first_introduction_to_archival_science.

⁹⁷ Jimerson. *Embracing the Power of Archives*. 25.

om, hvad der glemmes: *"Like archives [...] the individual document is [...] also a reflection of the needs and desires of its creator, the purpose(s) for its creation, the audience(s) viewing the record, the broader legal, technical, organizational, social, and cultural-intellectual contexts in which the creator and audience operated and in which the document is made meaningful, and the initial intervention and ongoing mediation of archivists."*⁹⁸ Yderligere er det arkivarens opgave, mener Cook og Schwartz, at søge efter de marginaliserede eller manglende medlemmer af samfundets stemmer, herunder kvinder, ikke-hvide, homoseksuelle, børn og underklassen. De marginaliseredes repræsentation og inklusion i historien er en del af arkivarens arbejde, når vedkommende eksempelvis træffer bevaring -og kassationsvurderinger, men også når arkivet modtager økonomiske ressourcer til at formidle samlinger, gennem kildevejledninger, publikationer og udstillinger - her har arkivet nemlig også mulighed for at give disse personer en stemme. Arkivaren skal bruge sin magt og sin faglighed til at overveje, hvad der har historisk relevans, men ligeledes sørge for, at arkiverne består af en mangfoldighed af stemmer, og ikke kun består af de stemmer, som har magt. Her skal arkivaren dog sørge for, at det ikke bliver gjort på en "kunstig måde", hvor de bare følger tidens tendenser.

7.2. Den objektive arkivar

Det Internationale Råd for Arkiver (The International Council on Archives) har en definition af objektivitet hos arkivarer i deres Etiske Kodeks. Det etiske kodeks har til formål at skulle fastsætte en høj standard for udførelsen af arkivprofessionen, og den skal således være med til at introducere nyuddannede arkivarer til disse standarder, samt påminde erfarne arkivarer om deres professionelle ansvar. Objektivitet bliver defineret således:

*"Arkivarens vigtigste opgave består i at opretholde integriteten af de arkivalier, som er i deres ansvar og varetægt. Ved udførelsen af denne opgave må de tage hensyn til legitime, men undertiden også modstridende rettigheder og interesser hos tidligere, nuværende og kommende arbejdsgivere, ejere, personer nævnt i arkivalierne og brugere. Målestokken for deres faglighed er objektivitet og upartiskhed. De må altid modstå pres fra enhver side på at manipulere bevismateriale samt tilsløre og fordreje kendsgerninger."*⁹⁹

⁹⁸ Cook & Schwartz. *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*. 3-4.

⁹⁹ Etisk kodeks for arkivarer. https://www.ica.org/sites/default/files/ICA_1996-09-06_code%20of%20ethics_DA.pdf. 17. Konsulteret 22. marts 2019.

Her ses arkivaren som en professionel, der skal sørge for ikke at misbruge sit ansvar og derved skade egen integritet og den tillid, som arkivaren har i samfundet. Definitionen fra Det Internationale Råd for Arkiver er med til at diktere en standard for arkivarernes arbejde og ansvar overfor sin profession. Det er umuligt for en arkivar at forholde sig objektivt så længe vedkommende beskæftiger sig med bevaring og kassationsbestemmelser, beskrivelse og tilgængeliggørelse af arkivalier. Det er umuligt for en arkivar at sætte sig ud over sine personlige værdier.¹⁰⁰ Arkivaren er mellemedet mellem brugeren, som søger bestemt information og arkivets materiale. Dette sætter arkivaren i en magtposition i forhold til brugeren, eftersom arkivaren styrer adgangen til de oplysninger, vedkommende har brug for. Arkivaren ved mere om arkiverne end brugeren, hvor oplysningerne kan findes, og om der måske kan findes bedre svar på vedkommendes spørgsmål på andre arkiver. Arkivaren kan også fastlægge, hvor meget tid, der afsættes til opgaven og den enkelte bruger.¹⁰¹ Arkivarens hovedopgave er ifølge Society of American Archivist¹⁰² at identificere, systematisere, udvælge, beskytte, organisere, beskrive, bevare og tilgængeliggøre arkivmateriale (uanset om mediet er konventionelle papirarkivalier eller elektroniske filer) til arkivets brugere: *“Archivists preserve and transmit society’s cultural and social heritage, protect the legal rights of individuals and institutions, and aid citizens in holding their governments and other organizations accountable.”*¹⁰³ Det er på denne måde, at arkiver og arkivarer er essentielle i et demokratisk samfund. Ovenstående kan forstås som, at arkivarens rolle er at være objektiv og passiv i forhold til sit ansvar som vogter af fortiden. Arkivaren skal både varetage enkeltpersoners og institutioners rettigheder, samt hjælpe borgerne med at kunne stille deres regeringer og andre organisationer ansvarlige.

Hillary Jenkinson erklærede i 1922 arkivarens ideal for at agere objektivt, neutralt og passivt: *“The Archivist’s career is one of service. He exists in order to make other people’s work possible [...] his aim to provide, without prejudice or after-thought, for all who wish to know the Means of Knowledge.”*¹⁰⁴ I dag er det kun et fåtal af arkivarer, der stadig er fortalere for Jenkinsons

¹⁰⁰ Jimerson. *Archives for All*. 277.

¹⁰¹ Depotdrenge “Memory, Archives and Justice: a Norwegian Perspective”. <https://depotdrenge.wordpress.com/memory-archives-and-justice-article/>. Konsulteret 3. februar 2019.

¹⁰² Society of American Archivists er Nordamerikas ældste (1936) og største nationale faglige forening dedikeret til arkiver og arkivarens behov og interesser. Society of American Archivists. “Who We Are”. <https://www2.archivists.org/aboutsaa>. Konsulteret 22. marts 2019.

¹⁰³ Society of American Archivists. “SAA Core Values Statement and Code of Ethics”. <https://www2.archivists.org/statements/saa-core-values-statement-and-code-of-ethics> Konsulteret 22. marts 2019.

¹⁰⁴ Jimerson. *Embracing the Power of Archives*. 20-21.

tankegang om, at arkivarer er passive vogtere. Cook og Schwartz påstår at: *“Archivists have long been viewed from outside the profession hewers of wood and drawers of water as those who received records from their creators and passed them on to researchers. Inside the profession, archivists have perceived themselves as neutral, objective, impartial.”*¹⁰⁵ Denne opfattelse af arkivaren som værende passiv og uden en aktiv rolle i samfundet er dog ikke korrekt, mener Cook og Schwartz. Tidligere har denne passivitet været den almene opfattelse af arkivarens rolle, men dette har dog aldrig været tilfældet. Ideen om at arkiver og dets arkivalier er dannet ud fra neutrale eller objektive kriterier, og at arkivaren er en neutral varetager af arkivet, har ændret sig betydeligt i de seneste årtier. En sådan udvikling er med til at stille spørgsmålstegn ved arkivarens neutralitet og objektivitet. Det kan endda være farligt at ignorere eller nægte, at arkivet besidder magt, mener Cook og Schwartz. Derfor bør man i stedet anerkende magten, eftersom det kan være med til at åbne for dialog og være med til at berige ens forståelse. Yderligere mener de som følge af den postmodernistiske tankegang, at arkivaren er nødt til at acceptere sin egen historicitet. At arkivfaget må anerkendes i rollen som skabere af historien: *“[...] it asserts that no [...] historian or archivist, is ever neutral or disinterested in any documentary process, nor is any "text" they consult (including archival documents) or preserve (i.e., appraise, acquire, describe, make available) a transparent window to some past reality.”*¹⁰⁶ Uanset om det er ubevidst eller ej, så forekommer alle menneskelige handlinger i en sammenhæng med samtidige samfundsmæssige fortællinger, mener Cook og Schwartz.

7.3. Sammenfatning

Arkivet er en del af samfundets fælles hukommelse. Gennem de dokumenter, som er blevet indsamlet af arkiver, har private personer eller offentlige myndigheder haft mulighed for at kunne påvise deres ret og handlinger. Arkivaren er dog på trods af sin lange faghistorie, ofte blevet overset og glemt. Cook og Schwartz mener dog ikke, at arkivarens position i samfundet er uden betydning. De mener ikke, at arkivaren og arkivet er vogtere over samfundets historie, men derimod aktører, som er og kan være med til at påvirke historien. Arkivets magtposition skal ses som den magt, arkivet har over den dokumentation, som bliver indsamlet, bevaret, kasseret, registreret og tilgængeliggjort. Ved at bevare nogle dokumenter og kassere andre påvirker

¹⁰⁵ Cook & Schwartz. *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*. 1-2.

¹⁰⁶ Cook & Schwartz. *Archives, Records, and Power: From (Postmodern) Theory to (Archival) Performance*. 183.

arkivaren samfundets kollektive opfattelse af dets fortid, herunder også hvad der glemmes. Med sådanne en magt over fortiden, nutiden og fremtiden opstår der en forventning, både til de dokumenter, som bliver indsamlet, men ligeledes til arkivarens troværdighed. Derfor mener Cook og Schwartz, at det er vigtigt, at offentligheden sørger for at stille spørgsmålstejn ved, hvad arkivets rolle er, da mangel på dette kan være med til at understøtte tankegangen om arkivarens neutralitet og objektivitet. En sådan tankegang er Eastwood enig i. Han mener yderligere, at det er essentielt, at arkivet overfor offentligheden agerer upartisk, og at arkivets dokumenter forbliver autentiske, naturlige, indbyrdes forbundene eftersom de er unikke. Som set i specialets teoriafsnit er det ifølge en postmodernistisk tilgang umuligt for den enkelte arkivar at agere fuldstændig objektivt, eftersom vedkommende om end på et ubevidst plan, altid vil være påvirket af sine personlige værdier til sit arbejde selvom det tilstræbes, at vurderinger foretages ud fra en faglig begrundelse.

8. Analyse

8.1. Præsentation af cases

I det følgende afsnit vil specialets udvalgte cases blive præsenteret for hermed at give et indblik i deres historiske kontekst. For at forstå begrebet social retfærdighed i sammenhæng med arkiver i de udvalgte lande er det vigtigt at kunne relatere til den samtid, som de stammer fra. Historien om Augusto Pinochets militærdiktatur i Chile, Cambodias under De Røde Khmerer og Sydafrika under Apartheid kan fortælles fra utallige perspektiver, eftersom personlige og kollektive minder ofte ikke er overensstemmende og kan være i modstrid med hinanden.

8.1.1. Case 1. Chile 1973-1990

Fra 1960'erne til 1980'erne fremkom der et hidtil uset niveau af vold og politisk undertrykkelse i Latinamerika. Det var i denne periode, at diktaturer og borgerkrige opstod i Sydamerika og Mellemamerika. På samme tid formåede Chile at være et af de mere fredelige lande i Sydamerika. I 1970 blev Salvador Allende fra partiet *Unidad Popular* den første socialistiske leder i Chile, som blev valgt på demokratisk vis. Under Allende stagnerede Chiles produktion, eksporten faldt og stigning af inflation og fødevarer mangel førte til strejker landet over. Militærkuppet d. 11. september 1973 medførte 17 års militærdiktatur under General Augusto Pinochet, som først endte d. 11. marts 1990. Under Pinochets militærregime blev tusindevis af fanger interneret på det nationale stadion i Chiles hovedstad, Santiago. Mange af fangerne blev udsat for tortur og op imod 3.200 personer blev henrettet eller "forsvandt". Af de henrettede var langt den største del Unidad Populares tilhængere. I de efterfølgende år blev mellem 10.000 og 30.000 chilenerne dræbt under Pinochets regime.¹⁰⁷

The National Security Archive har siden Pinochets anholdelse 1998 spillet en vigtig rolle i jagen på sandheden og retfærdigheden. I processen om at finde frem til sandheden og lære af fortiden, har arkivalier spillet en central rolle.¹⁰⁸ *"In the US, the 24,000 documents produced by the Chile Declassification Project became strong evidence of the role of the US government during*

¹⁰⁷ Bastian, Jeanette A. & Alexander, Ben. *Community Archives: The Shaping of Memory*. London: Facet Publishing, 2009. 133-134. Downloaded 21. februar 2019. <https://books.google.dk/books?id=mY-PMQAACAAJ&printsec=frontcover&hl=da#v=onepage&q&f=false>

¹⁰⁸ National Security Archive. "About Chile Documentation Project". <https://nsarchive.gwu.edu/about-chile-documentation-project>. Konsulteret 15. april 2019.

the overthrow of Salvador Allende and the establishment of the Pinochet dictatorship."¹⁰⁹ Siden da har arkivet været med til at levere afklassificerede dokumenter til eksempelvis dommere, menneskerettighedsgrupper og familier til ofrene. Ydermere har det chilenske arkiv *Vicaría de la Solidaridad*, også kendt som "Chiles samvittighed," spillet en stor rolle i retsopgøret og i overgangsperioden fra diktatur til demokrati i Chile: "[...]already exhaustively documented every case, notified by the relatives of those who disappeared and of reprisals, is an inestimable source of information on the period of the Chilean dictatorship."¹¹⁰

8.1.2. Case 2. Cambodia 1975-1979

Den anden case, som der vil blive undersøgt, er Cambodia under De Røde Khmerer (Khmer Rouge). Da den kommunistiske Pol Pot og De Røde Khmerer kom til magten i 1975, havde de et ønske om at skabe en ny verden, og alle, som ikke passede ind i deres idealbillede, blev henrettet. På blot tre år og otte måneder formåede Pol Pot regimet og De Røde Khmerer at myrde op imod tre millioner mennesker, svarende til omkring 25 % af landets befolkning. Da De Røde Khmerers regime endte i 1979, udløste det en borgerkrig i landet, som først endte i 1998.¹¹¹ Udover at myrde alle dem, som modsatte sig regimet, forsøgte de også at udradere landets historie. I denne proces destruerede de Cambodias National Archives: "[...] declared it Year Zero and outlawed all time-keeping devices."¹¹² De Røde Khmerer efterlod sig dog en detaljeret dokumentation af dets ofre, tortur, mord og registrering af slavearbejde udført af fanger.

I dag er det netop disse arkivalier, som bliver anvendt i de igangværende retsprocesser mod det tidligere regime. Samtidig med at regimets arkivalier benyttes til at stille voldsudøverne til ansvar for deres handlinger, kan de også have en anden betydning for landet. Arkivalierne er i dag med til at opbygge Cambodias historie på ny og de giver en stemme til den del af befolkningen, som overlevede De Røde Khmerers regime. På *Documentation Center of Cambodia* (DC-Cam) arbejder arkivarer i dag i samarbejde med kollegaer fra Tuol Sleng Folkemordsmuseum på at bevare De Røde Khmerers arkivalier. Arkivalierne er fundamentale, idet de er fysiske

¹⁰⁹ Bastian & Alexander. *Community Archives*. 134.

¹¹⁰ Quintana, Antonio González. "Archival Policies in The Protection of Human Rights." *Internacional Council on Archives* (2009): 49. Downloaded 7. februar 2019. https://www.ica.org/sites/default/files/Report_Gonzalez-Quintana_EN.pdf.

¹¹¹ Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia. "About ECCC". <https://www.eccc.gov.kh/en/about-eccc>. Konsulteret 15. april 2019.

¹¹² Caswell, Michelle. "Khmer Rouge Archives: Accountability, Truth, and Memory in Cambodia." *Archival Science* 10, No. 1. March (2010): 26. Downloaded 4. februar 2019. <https://doi.org/10.1007/s10502-010-9114-1>.

beviser, som anvendes af domstolen *Extraordnaty Chambers in the Courts of Cambodia* (ECCC). Domstolen er et samarbejde mellem FN og Cambodia.¹¹³ Denne case er især interessant at undersøge, da den kan være med til at give et indblik i, hvordan arkivet kan bruge sin magtposition til at fremme ansvarlighed, dokumentere fortidige begivenheder og hermed skrive Cambodias historie.

8.1.3. Case 3. Sydafrika 1990-1994

I årene 1990-1994 destruerede Apartheidregimet en ufattelig stor del af deres arkivalier i et forsøg for at holde statens mørke fortid hemmelig. Alene i 1993 lykkedes det Den Nationale sikkerhedstjeneste at destruere cirka 44 tons officielle statsdokumenter og mikrofilm.¹¹⁴

Da Nationalpartiet kom til magten i 1948, blev begrebet *Apartheid* - som betyder adskillelse - introduceret i Sydafrika. Begrebet blev brugt af Nationalpartiet som et valglogan under valgkampen, men derudover blev det også kendetegnende for den styreform og ideologi, som blev praktiseret i Sydafrika indtil 1994. Apartheid dækker dog ikke kun perioden 1948-1994, eftersom systemets rødder går tilbage til kolonialismen, som strækker sig tilbage til det syttende århundrede og efterfølgende blev styrket i 1910, hvor de separate britiske kolonier Kap, Natal, Oranjestaten og Transvaal tilsammen kom til at udgøre provinser i Den Sydafrikanske Union.¹¹⁵ Amerikaneren Stanley Greenberg har beskrevet Apartheid som en form af racekapitalisme, hvor racemæssige forskelle blev formaliseret, og i hvilket samfundet var præget af et stærkt racistisk skisma defineret som:

*"[...] to one side, a dominant section with disproportionate control over economic resources, a presumptive privilege in social relations, and a virtual monopoly on access to the state; to the other side, a subordinate section with constrained economic resources and with little standing in social or political relations."*¹¹⁶

Gennem mere end 40 år lykkedes det Apartheid-regimet at sikre sig støtte fra de fleste af de hvide sydafrikanere såvel som indvilligelse til samarbejde med betydelige dele af den sorte befolkning. Ifølge Verne Harris var dette muligt gennem statens kontrol over samfundets sociale

¹¹³ Caswell. *Khmer Rouge Archives*. 26-27.

¹¹⁴ Harris, Verne. "The Archival Sliver: Power, Memory, and Archives in South Africa." *Archival Science* 2. (2002): 64. Downloaded 18. april 2019. <http://www.nyu.edu/pages/classes/bkg/methods/harris.pdf>.

¹¹⁵ Harris. *The Archival Sliver*. 66.

¹¹⁶ Greenberg, Stanley B. *Race and State in Capitalist Development: Comparative Perspectives*. New Haven: Yale University Press. 1980. 30. Downloaded 18. april 2019. <https://archive.org/details/racestateincapit00stan>.

hukommelse. Regimet udøvede denne kontrol ved at udvælge, hvad der skulle glemmes, og hvad der skulle huskes til eftertiden. Eksempelvis blev undervisningssystemet dikteret direkte af staten. Biblioteker, museer og arkiver blev ligeledes kontrolleret af staten, og fra 1970 og frem kontrollerede staten al radio- og TV-kommunikation i landet.¹¹⁷ Ved at besidde en sådan kontrol over, hvad offentligheden vidste og ikke skulle vide, kunne Apartheid-regimet styre nationens hukommelse: "*Apartheid's huge bureaucracy, [...] generated a formidable memory resource. Control over racial classification, employment, movement, association, purchase of property, recreation and culture, sport, and so on, all were documented by thousands of government offices.*"¹¹⁸ Yderligere sørgede Apartheid-regimet mod slutningen af dets levetid for at destruere store dele af de offentlige arkivalier. Det var ikke kun offentlige arkivalier, som staten destruerede. Dokumenter, som staten gennem de 46 år havde konfiskeret fra privatpersoner og organisationer, som var modstandere af Apartheidregimet, blev også destrueret. Ydermere skriver Harris, at staten sørgede for at udrydde modstandernes stemmer gennem chikane, medieensur, forbud, tilbageholdelse, fængsling og mord.¹¹⁹

I årene fra 1996 til 1998 arbejdede Harris for *National Archives* i Truth and Reconciliation Commission (TRC) med undersøgelse af statens destruktion af arkiver. Sandheds- og forsoningskommissionen var en af de mest innovative konsekvenser af Sydafrikas demokratisering. Sammenhængen mellem sandhed og amnesti repræsenterede Sydafrikas ambition om at levere retfærdighed til landets borgere.

¹¹⁷ Harris. *The Archival Sliver*. 69.

¹¹⁸ Harris. *The Archival Sliver*. 69.

¹¹⁹ Harris. *The Archival Sliver*. 70.

8.2. Komparativ analyse af arkivers rolle i de udvalgte cases

I takt med at flere og flere undertrykkende regimer over de sidste årtier er gået til grunde, er debatten om disse regimers arkiver ligeledes blevet diskuteret. Lande som Chile, Cambodia, Sydafrika og mange flere er verden over i færd med at hele. Landene er i en overgangsproces, hvor de er gået fra at have været kontrolleret af totalitære regimer til i dag at være demokratiske samfund. Som en del af retfærdighedsprocessen spiller arkiverne indirekte en særdeles vigtig rolle, eftersom de er med til at forme den sociale og kollektive hukommelse i landene. Det er arkivalier, som er blevet skabt af sådanne regimer, der i dag kan bruges som vidnesbyrd for den undertrykkelse, der er blevet påført samfundene.

Ifølge Caswell har historikere og arkivarer gennem de sidste 30 år diskuteret forskellen mellem historie og hukommelse. Historie skal forstås som den officielle historiefortælling om fortiden, hvorimod hukommelsen betegnes som det, den enkelte person eller samfundet husker om fortiden. Hukommelsen er her selektiv og inkluderer ikke altid alt, da minder med tiden kan forsvinde, blive omformulerede og italesat anderledes eller blive glemt. Menneskets hukommelse fyldes ikke automatisk af historiske begivenheder, men bliver derimod opbygget af medier, mindesmærker, museer, offentlige dokumenter og uddannelsessystem.¹²⁰ Dette er især gældende for samfund, som har gennemgået traumatiske oplevelser, hvor ofre og de overlevende kan være blevet så traumatiserede af fortiden, at de ikke efterlader sig nogen form for erindringsspor til eftertiden. Her er et land som Cambodia et pragteksempel på netop dette. I 2009 foretog University of California, Berkeleys Menneskerettighedscenter en undersøgelse som fandt frem til, at “[...] of the 68% of Cambodians aged 29 or younger, 81% of respondents described their knowledge of that time period as either poor or very poor.”¹²¹ Den del af befolkningen, som var under 29 år, havde ikke selv oplevet De Røde Khmerers regime, og uden en overlevering fra de ældre generationer kunne historien potentielt gå tabt i glemsel. En måde at mindes fortiden er som nævnt gennem offentlige mindesmærker og dokumenter. Problemet opstår dog, når fortidens historier skal videregives til efterkommere. Historikeren Steve J. Stern foreslår, at den bedste måde for (i dette tilfælde chilenske) børn og unge at lære og forstå fortiden er ved: “[...] to picture memory as competing selective remembrances to give meaning to,

¹²⁰ Caswell. *Khmer Rouge Archives*. 38.

¹²¹ Caswell. *Khmer Rouge Archives*. 38.

*and find legitimacy within, a devastating community experience – is that of a giant, collectively built memory box. The memory chest is foundational to the community, not marginal; it sits in the living room, not the attic.”*¹²² Sterns citat kan ligeledes overføres til situationen i Cambodia og Sydafrika. Harris udtrykker sig om, hvordan man for at lære om fortiden først må lære om fremtiden:

*“Societies, I believe, and individuals possibly as well, learn most readily not from the past but from the future. What we perceive to be the future opening to us, what we experience as our participation in the making of the future, what we feel as our smaller journey joining with larger journeys of collectivity, nation and humankind, determine in fundamental ways our embrace of values, symbols, narratives and pasts. What we learn from the past, I am suggesting, is shaped indelibly by what we are learning from the future.”*¹²³

Sterns og Harris' citater er begge meget sigende i forhold til de udvalgte cases, hvor de samfund som har været undertrykte i kortere eller længere perioder alle forsøger at sørge for at deres samfund aldrig vender tilbage til en tid med undertrykkende regimer. Arkivalierne bruges i dag i de nye demokratiske samfund til at støtte ofrene, som enten direkte eller indirekte, er blevet påvirket af de undertrykkende regimer. Ydermere er arkivalierne med til at sikre ofrene erstatning for deres tab: “[...] *the records produced by those bodies expressly dedicated to the repression both inform and act as witness to the repression, [...] conventional archives are riddled with statements about repressive events which could be of extraordinary importance when seeking to allocate responsibilities or in allocating damages.*”¹²⁴ Eksempelvis da De Røde Khmerer sad på magten i Cambodia, registrerede de systematisk i stor stil hvor mange der røg ind og ud af deres torturfængsler. En sådan dokumentation, som førhen blev brugt til at registrere regimets modstandere, benyttes i dag til at skabe en forsoning og sørge for at ret sker fyldest.¹²⁵ I dag anvendes regimets arkivalier vedrørende antallet af torturerede og myrdede personer til at holde de tidligere Røde Khmerer ansvarlige for deres forbrydelser.

¹²² Stern, Steve J. *Remembering Pinochet's Chile: On the Eve of London, 1998*. The Memory Box of Pinochet's Chile. Durham: Duke University Press, 2006. xxviii.

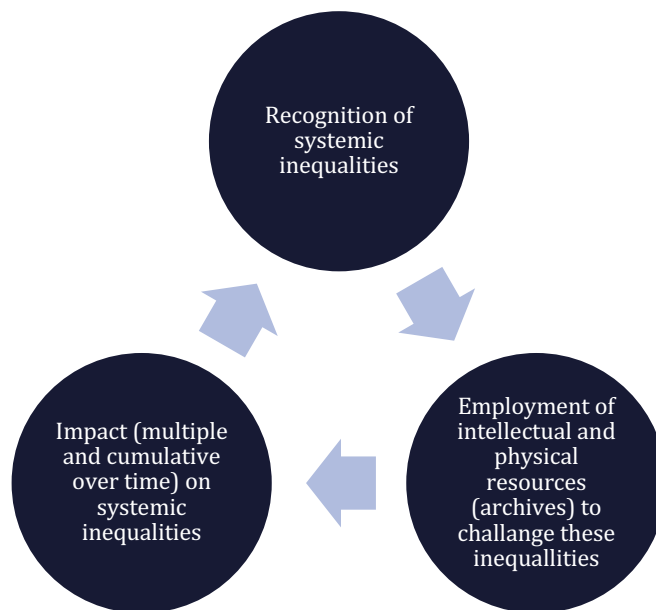
¹²³ Harris, Verne. “Madiba, Memory and the Work of Justice.” *The Alan Paton Lecture* (2011): 1-22. Downloaded 18. april 2019. <http://paton.ukzn.ac.za/Files/ALAN%20PATON%20LECTURE%202011.pdf>.

¹²⁴ Quintana. *Archival Policies in The Protection of Human Rights*. 45-46.

¹²⁵ O'Toole, James. “Archives and Historical Accountability: Toward a Moral Theology of Archives.” *Archivaria* 58 (2004): 12. Downloaded 12. marts 2019. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/12476/13586>.

Sammenhæng mellem bevarelse og ansvarlighed ses ligeledes i Sydafrika under Apartheid og Chile under Pinochet: “[...] archives meant to serve the powerful may serve to indict them for their crimes, no matter how much they may attempt to practice national amnesia through the destruction of evidence”¹²⁶

I den tidligere nævnte artikel *Social Justice Impact of Archives: A Preliminary Investigation*, af Duff, Flinn, Suurtamm og Wallace opstiller de en model til at illustrere den rolle, som arkiver og arkivarer kan spille i sociale retfærdighedssager. Modellen (Figur 1.) er cirkulær, hvilket viser, at der er en interaktion, en udveksling og en dynamik mellem de skarpt definerede punkter.¹²⁷ Duff, Flinn, Suurtamm og Wallace mener at: “[...] the recognition of systemic inequalities and discrimination by an individual or group may over time lead to a course of action(s) employing a variety of resources (including archives) either directly or through the agency of the archivist or similar figure. Such actions may be aimed at addressing a specific instance of inequality or may be part of a more general campaign for social justice.”¹²⁸ Dette kan så over tid resultere i ændringer i samfund, hvor social uretfærdighed findes.

Figur 1. Anvendelse af arkiver i kampen for social retfærdighed.

Kombinationen af dokumentation om krænkelse af menneskerettigheder og enkeltpersoners oplevelser er tilsammen med til at styrke samfundets kollektive hukommelse af oplevelserne.

¹²⁶ Caswell. *Khmer Rouge Archives*. 31.

¹²⁷ Duff, Flinn, Suurtamm & Wallace. *Social Justice Impact of Archives*. 338.

¹²⁸ Duff, Flinn, Suurtamm & Wallace. *Social Justice Impact of Archives*. 338.

Den argentinske menneskerettighedsforkæmper Ariel Dorfman holdt talen *Whose Memory? Whose Justice?* i 2010, hvor han lagde vægt på alvoren af ikke at glemme, og hvilke konsekvenser glemslen kan have for et samfund:

*“I mention the risks of this further act of forgetting because it seems critical, both in Chile and in South Africa, to urgently ask ourselves how we are to transmit the memory of struggle and resistance, sorrow and hope, to the young, how to transfer something more than a piece of paper, a scrap of celluloid, how to transfer the most elusive thing that needs to be handed on to the next generation: experience. Experience: what it meant to live under Apartheid in South Africa, what it meant to survive tyranny in Chile [...] Memory does not exist in a vacuum. Unless it becomes active in the lives of the young, relevant in the lives of the young, it will die.”*¹²⁹

Der kan således opstå en frygt i samfundet for, at hvis man ikke aktivt sørger for at opretholde hukommelsen om brud på menneskerettighederne, som eksempelvis fandt sted i Chile og Sydafrika, vil det kunne medføre en kollektiv amnesi. Harris beskriver Sydafrika under Apartheid således:

*“[...] a huge bureaucracy, which reached into almost every aspect of citizen’s lives, generated a formidable memory resource. Control over racial classification, employment, movement, association, purchase of property, recreation, and so on, all were documented by thousands of government offices. This was supplemented by the record of surveillance activities by the security police and numerous other state intelligence bodies, as well as by large quantities of records confiscated from individuals and organizations.”*¹³⁰

Ovenstående beskrivelse af situationen i Sydafrika under Apartheid kunne på mange måde ligeså godt have været en beskrivelse af eksempelvis Cambodias arkiver under Pol Pot eller Pinochets arkiver i Chile. Værdien af de arkivalier, som de tidligere undertrykkende regimer formåede at skabe, har vist sig at være uvurderlige. Dertil er det med tiden også blevet tydeliggjort, hvor vigtigt det er at bevare vidnesbyrd. Selvom der stadigvæk er tale om beskedne mængder, sammenlignet med de enorme mængder af materiale, som regimerne skabte, har værdien af disse vidnesbyrd i retssager og i processen med at genskabe landes hukommelse været nødvendige. Derfor er det essentielt, at de indsamlede vidnesbyrd opbevares sikkert for eftertiden.

¹²⁹ Strauss. *Treading the ground of contested memory*. 385-386.

¹³⁰ Harris, Verne. “Exploring Archives: An Introduction to Archival Ideas and Practice in South Africa.” *Pretoria: National Archives of South Africa* (2000): 8. Downloaded 18. april 2019. <https://doi.org/10.1007/BF02435650>

Som skildret i specialets forskningsoversigt, har arkivaren i løbet af de sidste 150 år udviklet sig fra at være en passiv aktør til at spille en aktiv rolle i samfundet. I Cooks artikel *Evidence, Memory, Identity, and Community: four shifting archival paradigms* beskriver han at under det, som han kalder det andet paradigme, Memory 1930-1970, ændrer arkivarens rolle sig. Det er i denne periode, at arkivaren selv bestemmer, hvad der skal bevares og kasseres. På den måde sætter arkivaren sig selv i en position som aktiv aktør i historieskrivningen og i samfundets hukommelse. Det er ligeledes i denne periode, at arkivaren for alvor tilegner sig sin magtposition. Som Cook og Schwartz skriver: "*Archives have always been about power, whether it is the power of the state, the church, the corporation, the family, the public, or the individual. Archives have the power to privilege and to marginalize. They can be a tool of hegemony; they can be a tool of resistance. They both reflect and constitute power relation.*"¹³¹

Da det Sydafrikanske Apartheidregime mod slutningen af regimets regeringstid begyndte at destruere arkivalier for at skjule dets handlinger, arbejdede Harris som arkivar i State Archives Service Records Management Program. Som følge af hans arbejde havde han kontakt med mange offentlige kontorer, og her blev han af flere af de mere samvittighedsfulde ansatte informeret om regimets ødelæggelse af arkivalier. Herefter kontaktede han den daværende direktør for de sydafrikanske arkiver, af hvem han fik at vide, at sagen var under kontrol. I løbet af den næste uge blev det tydeligt, at der ikke blev gjort noget for at stoppe regimets ødelæggelser. Som følge af dette valgte Harris at lække oplysningerne til Den Afrikanske Nationalkongres, pressen og Brian Currin, national direktør for menneskerettighedsadvokaterne. Staten fastholdt, at der kun var tale om ødelæggelse af unødvendige kopier af klassificerede arkivalier og at alle originaler blev bevaret efter arkivlovens rammer.¹³² Sydafrika er således et godt eksempel på, hvad arkiver og arkivarer kan gøre for at holde staten til ansvar. Ligeledes viser eksemplet også, hvorledes arkivarens magt blev benyttet. Ifølge Harris er det dog vigtigt at huske på, at ovenstående situation ikke nødvendigvis kun kan forekomme i undertrykte lande, men også kan forekomme i allerede demokratiske lande.

Som tidligere beskrevet er arkivet en essentiel institution i samfundet. Arkivets arkivalier har potentialet til at kunne blive brugt til forsonende formål. Den engelske arkivar Helen Forde

¹³¹ Cook & Schwartz. *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*. 13.

¹³² Harris. *They Should Have Destroyed More*. 214-215.

skriver: *“The essential role of the archivist in the prevention of human rights abuse is being recognized increasingly, whether the issue is the aftermath of mass genocide or the injustices suffered by individuals let down by the society in which they live.”*¹³³

I Chile har det været næsten umuligt at genfinde eller genoprette efterretningstjenestens arkiver. Under Chiles overgangsperiode til demokrati har efterkommeres behov for at kende til sandheden om den politiske vold, mord og menneskers forsvinden derved været hindret, idet regimets dokumentation ikke længere eksisterede. Dette førte til oprettelsen af *The Commission for Truth and Reconciliation* (TCTR) i 1990, hvis formål var at genskabe Chiles historie under Pinochets diktatur gennem udelukkende personlige vidnesbyrd baseret på de mindesmærker og de dokumenter, der stadig fandtes. Kommissionen lykkedes på den måde med at gøre chilerne bevidste om de overgreb, regimet havde begået på befolkningen, men de var ude af stand til at stille de skyldige til ansvar.¹³⁴ Det er her tydeligt, at de som havde mest at tabe ved arkivaliernes ødelæggelse eller forsvinden var det chilenske folk. Modsat er det tydeligt, at de som stod til at vinde mest på arkivaliernes forsvinden fra arkiverne, var repræsenterede af Pinochets regime og var ansvarlige for forbrydelserne. Vejen til retfærdighed og forsoning i Chile er som følge af dette yderst kompliceret.

Situationen i Sydafrika minder meget om situationen i Chile. I Sydafrika blev der henimod slutningen af Apartheidstyret systematisk destrueret store mængder af arkivalier: *“[...] these went as high as the principal intelligence bodies and was conducted in a systematic manner, and aimed to eliminate all proofs which could be used against those responsible for violations of human rights in that country, in advance of the imminent political transition.”*¹³⁵ Den tidligere nævnte Wallece mener, at der findes en sammenhæng mellem arkiver og retfærdighed. Retfærdigheden er dog betinget af, hvilke arkiver der overlever, hvilke arkiver der ikke overlever og hvorfor det lige netop er disse arkiver, som ikke bliver destrueret. Yderligere mener Wallace, at en undersøgelse af arkivalierne er vigtig, herunder: *“Who gets to create, edit, use, withhold, and destroy?”*

¹³³ Forde, Hellen. “We Must Remember Our Past so that We Do Not Repeat It” *Journal of the Society of Archivists* Vol. 25, No. 2. (2004): 122. Downloaded 22. marts 2019. <https://doi.org/10.1080/0037981042000271448>.

¹³⁴ Quintana. *Archival Policies in The Protection of Human Rights*. 50.

¹³⁵ Quintana. *Archival Policies in The Protection of Human Rights*. 51.

And to what effect?”¹³⁶ Arkiver og arkivarer spiller i samtlige de udvalgte cases instrumentale roller i retssagerne imod de tidligere regimer. Ved åbningen af Centre of Memory and Commemoration Project d. 21 september 2004 udtalte Nelson Mandela: “In our view the work of archives in the South Africa of today is potentially one of the most critical contributions to restoration and reconciliation. All of us have a powerful moral obligation to the many voices and stories either marginalised or suppressed during the Apartheid era.”¹³⁷

I artiklen *Khmer Rouge Archives: Accountability, Truth, and Memory in Cambodia*, 2010 af Michelle Caswell behandles arkivarens rolle i postdiktatoriske samfund: “Not only do archival documents have the ability to hold the Khmer Rouge accountable, but they also are imbued with the power to establish truth [...] victims are seeking in archival records confirmation of claims that they themselves know to be true in order to establish an official, indisputable truth.”¹³⁸ Caswells citat kan sammenstilles med Chiles historie under Pinochets forbrydelser på menneskerettighederne. Det traume som opstod på baggrund af det store antal mennesker, der forsvandt uden spor efter sig, fungerer på flere niveauer, skriver Amanda Strauss i artiklen *Treading the ground of contested memory: archivists and the human rights movement in Chile*, 2014.

“Their remains were not recovered, which not only disrupts the traditional process of grief and burial for the families, but also makes it difficult to prove how they were killed. Without remains, officials within the military government could deny their deaths, and this was a common practice. To deny the deaths of the victims was also to deny their memory. It was an attempt to erase them from history.”¹³⁹

Modsvaret til Pinochet og hans regimes forsøg på at slette personer fra historien har været at sammensætte arkivdokumenter som bevismateriale. I diskussionen om arkiver og forsvaret af menneskerettigheder fremstår det ofte som om, at de eneste kilder til information, vi har for eftertiden, stammer fra de undertrykkende regimers sikkerhedstjeneste. Elisabeth Jelin har i sin bog *Los Archivos de la represión: documentos, memoria y verdad*, 2002, opstillet tre grupper, som bruges til at klassificere dokumenter, der omfatter politisk undertrykkelse af regimer. Den

¹³⁶ Wallace, David A. “Historical & Contemporary Justice and the Role of Archivists”. I *Arkiv, Demokrati Og Rettferd* redigeret af ABM-Utvikling. Oslo, Norge: ABM-Utvikling. (2006): 14-27. Downloaded 15. september 2017. https://is-suu.com/norsk_kulturrad/docs/arkiv_demokrati/84.

¹³⁷ Nelson Mandela Foundation. “Address by Former President Nelson Mandela at the launch of the Nelson Mandela Centre of Memory and Commemoration Project. September 2004.” <http://www.nelsonmandela.org/index.php/memory/resources/speeches/> Konsulteret 28. april 2019.

¹³⁸ Caswell. *Khmer Rouge Archives*. 32-33.

¹³⁹ Strauss. *Treading the ground of contested memory*. 373.

første kategori er de dokumenter, som er blevet skabt af de undertrykkende institutioner. Den anden kategori er de dokumenter, som undersøger fortiden, herunder Sandhedskommissioner. Den tredje er menneskerettighedsarkiver og- eller arkiver, som er oprettet af dem, som har modsat sig de undertrykkende regimer.¹⁴⁰

Arkivernes rolle og ansvar kan ikke underkendes i disse sager. Vigtigheden af at arkiverne i retssagerne imod regimerne bevarer arkivalierne og assisterer ofrene med deres forespørgsler, har vist sig at være uvurderlig. Det er gennem arkiverne, at eksempelvis Pol Pot-regimet i dag kan holdes til ansvar: “[...] *the power of the archives to bring about legal accountability is shown by the choice of Khmer Rouge leaders to put on trial, revealing a strong correlation between supporting documentary evidence and indictment.*” I specialets teoriafsnit (7.1. Arkivets Magt) undersøges det, hvad arkivet og arkivarens magt består af og om arkivaren er objektiv. Cook og Schwartz mener ikke, at arkivarens position i samfundet må underkendes. De mener ikke, at arkivaren og arkivet kun skal ses som vogtere af samfundets historie, men derimod som aktive spillere, der er med til at påvirke historien. Arkivets magtposition skal ses som den magt, arkivet har over den dokumentation, som bliver indsamlet, bevaret, kasseret, registreret og tilgængeliggjort. Ved at bevare nogle dokumenter og kassere andre påvirker arkivaren samfundets kollektive opfattelse af dets fortid, herunder også hvad der glemmes. Dertil mener Eastwood, at det er essentielt, at arkivet overfor offentligheden agerer upartisk, og at arkivets dokumenter forbliver autentiske, naturlige og indbyrdes forbundene, eftersom de er unikke. I stedet for at agere som en neutral institution, som arkiver tidligere er blevet set som, så har arkivet *Documentation Center of Cambodia* (DC-Cam) spillet en aktiv rolle i forbindelse med retssagen.¹⁴¹ Under retssagerne er det især direktøren af DC-Cam Youk Chhang, som gennem utallige interviews, udgivelser, uddannelsesprogrammer for ansatte ved DC-Cam er blevet ansvarlighedens stemme i Cambodia. Med andre ord er han det perfekte eksempel på den aktive arkivar eller arkivaktivisten.

Arkiver har en afgørende indflydelse på mennesker og på samfundet. Indflydelsen illustreres bedst ved de arkivalier, som er etablerede og anvendt af tidligere undertrykkende regimer i lande såsom Cambodia, Chile og Sydafrika. Et eksempel på dette kunne være regimernes

¹⁴⁰ Quintana. *Archival Policies in The Protection of Human Rights*. 45.

¹⁴¹ Caswell. *Khmer Rouge Archives*. 30.

sikkerhedstjenesters arkiver. Det er tydeligt under disse regimers storhedstid, at befolkningen i landene følte arkivernes magt, også selvom de ikke var klar over det. Dette ændrede sig dog markant, efter regimerne faldt og landene bevægede sig mod mere demokratiske samfund. Her blev det tydeligt for landenes indbyggere præcis hvor stor en rolle, arkivet havde haft over deres liv.

Den internationale arkivorganisation, ICA har siden dens oprettelse i 1948 arbejdet i tæt samarbejde med UNESCO. I dag er ICA en verdensomspændende organisation med mere end 1500 institutioner og individuelle medlemmer fra mere end 190 lande. Formålet med ICA er at skabe en international stemme for arkivinstitutioner og arkivarer verden over. Derudover har organisationen til formål at øge- og sikre bevaring samt adgang til arkiverne til dets brugere. Et af ICAs fokuspunkter har i mange år været arkivers arbejde med at dokumentere brud på menneskerettigheder verden over.¹⁴² I løbet af 1970'erne begyndte UNESCO at interessere sig for arkiver. Heraf fulgte en række ansættelser af specialister, hvis opgaver var at iværksætte de indledende undersøgelser af konsekvenser ved brud på menneskerettighederne. I 1995 udgav ICA og UNESCO i fællesskab deres første udgivelse, omhandlende arkiver og arkivalier, der var blevet oprettet af sikkerhedstjenester i tidligere undertrykkende regimer. ICA samarbejdede med menneskerettighedsorganisationer, som beskæftigede sig med at sikre dokumenters bevarelse. Det kunne eksempelvis omhandle dokumenter, som senere kunne benyttes til at afgøre ansvar, genskabe historien og samfunds fælles hukommelse, samt afgøre etiske spørgsmål. I spidsen for disse undersøgelser sad Antonio Gonzalez Quintana, hvorfor rapporten sidenhen er blevet kendt som Quintana-rapporten. Undersøgelsen blev frembragt som følge af, at verden havde gennemgået en demokratiseringsproces og at de tidligere undertrykkende regimer i Sydeuropa (Spanien, Portugal og Grækenland) - og Østeuropa (Rusland, Østtyskland, Polen, Ungarn, Litauen og Letland), Latin- og Sydamerika (Brasilien, Chile og Paraguay) og Afrika (Sydafrika og Zimbabwe) begyndte at falde.¹⁴³

Arkivets magt er ikke kun at kunne belyse tidligere regimers mørke fortid, ydermere spiller arkivet en vigtig rolle i udøvelsen af kollektive - og individuelle rettigheder. I Quintana-rapporten beskrives, at arkivalier, der vidner om krænkelse af menneskerettighederne, bør være

¹⁴² Quintana. *Archival Policies in The Protection of Human Rights*. 7.

¹⁴³ Quintana. *Archival Policies in The Protection of Human Rights*. 16-18.

tilgængelige for at lette udøvelsen af menneskerettighederne inden for et demokrati.¹⁴⁴ Rettighederne er delt op i to kategorier, den kollektive og den individuelle:

Kollektive rettigheder:

1. Frit valg af overgangsmodel
2. Retten til hukommelse
3. Retten til sandheden
4. Retten til retfærdighed
5. Retten til at kende til de ansvarlige for forbrydelser mod menneskerettighederne

Individuelle rettigheder:

1. Retten til frikendelse og rehabilitering
2. Retten til at vide, hvor familiemedlemmer, som forvandt i tiden med undertrykkelse, opholder sig
3. Retten til at vide hvilke oplysninger der opbevares om én i undertrykkende regimers arkiver
4. Retten til historisk og videnskabelig forskning
5. Frihed til politiske fanger
6. Retten til kompensation og erstatning for skader til ofre for undertrykkelse
7. Retten til at få konfiskerede ejendele tilbage

Retten til at kende til ens fortid (the right to know) berører både de individuelle og de kollektive rettigheder: *“The right to know means that it is necessary to preserve archives. Precautionary methods need to be put in place to avoid theft, destruction, concealment or falsification of those records which contain information on violations which have been committed. [...] The right to know means that it is necessary to preserve the documents.”*¹⁴⁵ Under de individuelle rettigheder hører ofrets og familierne til ofrets ret til at vide, hvad der er sket. På samme tid er retten til at kende sin fortid også kollektiv, eftersom alle skal have mulighed for at kende til sit lands historie, for at man derved kan undgå at gentage tidligere fejltagelser og overtrædelser af menneskerettigheder. Alle har ret til at kende til sandheden om, hvad der er sket, og hvilke årsager der har været dertil. Kort tid efter udgivelsen af Quintana-rapporten i 1995 udkom rapporten *Principles for the protection and promotion of human rights and for preventing the granting of immunity*. Her blev punktet *pligten til at dokumentere* (duty to record) fremstillet. Meningen

¹⁴⁴ Bilag 1 - *Archival Policies in The Protection of Human Rights*. Punkt 2

¹⁴⁵ Quintana. *Archival Policies in The Protection of Human Rights*. 49.

med dette punkt, som skulle pålægges staten, var at indføre en beskyttelse mod beskyldninger om omskrivning af dens historie eller fralæggelse af ansvar og benægtelse af tidligere handlinger. Kendskabet til undertrykkelsen af mennesker er en del af samfundets arv og bør bevares.¹⁴⁶

Som vist i analysen af de tre udvalgte lande spiller arkivet en vigtig rolle i *Transitional justice* (overgangs-retfærdighed). I processen anvendes arkiverne til at fremfinde arkivalier, som kan anvendes som bevismateriale i retssager imod gerningsmændene. Yderligere kan arkiverne være med til at give pårørende til ofrene oplysninger om, hvad der kan være hændt dem. *International Center for Transitional Justice* definerer Transitional Justice som:

*“Transitional Justice is a response to systematic or widespread violations of human rights. It seeks recognition for the victims and to promote possibilities for peace, reconciliation and democracy. Transitional Justice is not a special kind of justice but justice adapted to societies transforming themselves after a period of pervasive human rights abuse. In some case, these transformations happen suddenly, in others they may take place over decades.”*¹⁴⁷

Definitionen fra International Center for Transitional Justice stemmer godt overens med situationen, som den har udspillet sig i de udvalgte lande. I tilfældet med Chile har arkiverne dokumenteret landets historie under diktaturet. Arkivmateriale som dokumenterer brud på menneskerettighederne anvendes i overgangsprocessen fra diktatur til demokrati. Ligeledes har arkivmateriale været et vigtigt led af retsprocessen i Cambodia. Arkiverne og DC-Cam i Cambodia har i retssagerne sørget for at fremme ansvarlighed, som derved har ført til at Cambodias historie er blevet skrevet på ny.

8.2.1 Delkonklusion

Arkivaren og arkivet er essentielle i sociale retfærdighedssager. Social retfærdighed og arkivaliernes magt til at stille eksempelvis undertrykkende regimer til ansvar tillægges en stigende rolle i arkivverdenen. Regimernes historier består alle tre af tre hovedkomponenter; de undertrykkende handlinger, såsom tortur, anholdelser og forsvundne mennesker. De sandhedskommissioner, der har været i gang, siden landene er overgået til demokratiske styreformer og

¹⁴⁶ Quintana. *Archival Policies in The Protection of Human Rights*. 28.

¹⁴⁷ International Center for Transitional Justice. “What is Transitional Justice?” <https://www.ictj.org/about/transitional-justice>. Konsulteret 20. april 2019.

derudover de menneskerettighedsaktivister, som under regimerne har kæmpet for retfærdighed. De casestudier, der præsenteres i dette afsnit, påviser hver især den potentielle magt, som arkivalier har. Arkivalier som tidligere er blevet anvendt til at kontrollere befolkningsgrupper, bruges nu som en del af en forsoningsproces med fortidens ugerninger. Arkivalierne som tidligere er blevet skabt af de regimer, som analysen fokuserer på, kan i dag være med til at stille dem til ansvar. Yderligere er det blevet klart, at arkivarene i de enkelte sager alle arbejder for at dokumentere historiske begivenheder og invitere offentligheden ind i arkiverne, så den kan lære om landenes historie.

8.3. Analyse af etisk kodeks samt kerneværdier for arkivarer

Analysen ønsker at undersøge og analysere arkivets professionelle standarder kontra arkivets Ethiske Kodeks og kerneværdier.

Den moderne arkivprofession baserer sit teoretiske grundlag på et sæt værdier, som definerer og er vejledende for arkiverne, både individuelt og kollektivt. Værdierne repræsenterer, under hvilke rammer arkivprofessionen arbejder, og er med til at danne et grundlag for arkivarers arbejde verden over. Arkivaren udvælger, bevarer og stiller arkivalier til rådighed, som dokumenterer samfundet. I forbindelse med emnet social retfærdighed kan arkivalierne benyttes til en lang række forskellige formål, såsom juridisk bevismateriale, beskyttelse af enkeltpersoner og organisationers rettigheder, samt at forme samfundets historie både mens den udspiller sig og ligeledes retrospektivt. Arkivalier har potentiale til både at være nyttige, under forudsætning af, at de anvendes korrekt, og har ligeledes potentiale til at kunne forvolde stor skade, hvis de bruges ukorrekt, eller hvis de slet ikke bruges, og derved forsømmes.

I 2011 godkendte *Society of American Archivists* en erklæring om arkivernes grundlæggende kerneværdier, som skulle ledsage det *Ethiske Kodeks* for arkiver (*Code of Ethics*). I 1980 blev den første version af det Ethiske Kodeks godkendt. Sidenhen er den blev revideret i 1992, 2005 og igen i 2012. Det Ethiske Kodeks hovedpunkter er Professionelle relationer og forbindelser, Dømmekraft, Autenticitet, Sikkerhed og beskyttelse, Adgang og brug samt Sikring af andres privatliv og Tillid. Kerneværdierne fokuserer på følgende kvaliteter: Adgang og brug, Ansvarlighed,

Forsvar, Mangfoldighed, Historie og Hukommelse, Bevarelse, Professionalisme, Ansvarlig varetægt, Udvælgelse, Service og Socialt ansvar.¹⁴⁸

Formålet med erklæringen er ifølge Joy R. Novak, at: *“to remind archivists why they engage in their professional responsibilities and to inform others of the basis for archivists’ contributions to society”* og *“to provide guidance by identifying the core values that guide archivists in making such decisions and choices.”*¹⁴⁹ Det etiske kodeks er således med til at understøtte arkivaren og give et grundlag for håndtering af komplekst materiale, hvor skabere, brugere og arbejdsgivere kan have forskellige hensigter. Derfor kræver det, at arkivaren gør sig etiske overvejelser for at identificere og prioritere arkivets forpligtelser over for de forskellige parter.

Indenfor arkivverdenen er etiske overvejelser helt essentielle, eftersom arkivaren på daglig basis arbejder med materiale af eksempelvis personfølsom karakter. Etik handler overordnet set om, hvordan man moralsk set bør opføre sig. Den canadiske arkivar Glenn Dingwall beskriver etik som følger:

*“Endeavors to educate people about moral behavior, to provide a reference point from which to base ethical decisions, often involve the codification of ethics. [...] Professional ethics [...] seeks to establish what does and does not constitute ethical behavior, to determine tests by which the morality of acts may be assessed, and to exercise ethical reasoning about real issues and situations in an attempt to discover actions that will resolve problems in a morally acceptable way.”*¹⁵⁰

Formålet med det etiske kodeks er, at det skal være muligt for den enkelte arkivar at handle etisk korrekt, i den givne situation og dens kontekst. Det, som måske defineres som godt arkivararbejde i et samfund, kan ses som værende dårligt i et andet.

David A. Wallace stiller i sin artikel *Historical & Contemporary Justice and the Role of Archivists*, 2006 spørgsmålet om, hvordan et etisk kodeks for arkivarer, der ønsker at arbejde for social retfærdighed kunne se ud. Wallace mener, at et etisk kodeks bør være baseret på menneskelig

¹⁴⁸ Bilag 2 - *Core Values of Archivists*.

¹⁴⁹ Novak. *Examining Activism in Practice*. 988-999

¹⁵⁰ Dingwall, Glenn. “Trusting Archivists: The Role of Archival Ethics Codes in Establishing Public Faith.” *The American Archivist*, Vol. 67 Spring/Summer (2004): 12. Downloaded 8. marts 2019. <http://520archivesethics.pbworks.com/f/Trusting+Archivists.pdf>.

moral som arkivets faglige centrale værdi.¹⁵¹ Hertil kan James O'Toole nævnes, eftersom han opfordrer arkivarer til at forstå moralbegrebet i bredere forstand, og ikke kun som et etisk kodeks for arkivarer. I retfærdighedssager er selv arkivarene ikke uden skyld, også selvom de ikke direkte har været med til at myrde mennesker eller bryde menneskerettighederne. Der kan stilles spørgsmål ved, om det er fair at dømme arkivarer ud fra vore dages standarder og forståelse af retfærdighed og rettigheder. Arkivarens arbejde som indebærer bevarings- og kassationsovervejelser og beskrivelser af arkivalierne kan være med til at fremme en vis historisk ansvarlighed.

Arkivarerne indsamler, bevarer og dokumenterer nemlig disse forbrydelser. Til at underbygge argumentet, benytter O'Toole et eksempel, som ikke tidligere er nævnt i dette speciale, nemlig måden de Østtyske arkiver fungerede på:

*"The very existence and nature of the recordkeeping system itself demands scrutiny. The file clerks could perhaps think their actions were morally neutral: after all they were not interrogating suspects or killing them. But they were maintaining the records that permitted such activities, and their complicity is thus more apparent after the fact than it may have been at the time [...]. Their culpability may even be greater than otherwise because they could delude themselves into thinking that their own role was not really significant."*¹⁵²

O'Toole mener, at det ikke kun var den tidligere Østtyske stat, der skulle så til ansvar for dets handlinger - tværtimod. Han er af den overbevisning, at arkivarene ligeledes er skyldige, eftersom de lod staten fortsætte uden at gøre noget forsøg på at stoppe dens åbenlyse ulovligheder. Denne optik er den australske arkivar Chris Hurley dog langt fra enig i. Hurley mener, at arkivarens arbejde er: *"[...]to make and keep good records. Totalitarians need good records as much as anyone else - perhaps more so. There is no necessary connection between doing our job well and the kind of use to which our skills are put. [...] Like all professionals, we are mercenaries - taxi cabs waiting at a rank to be of service to anyone who wants to hire us. Professional means, after all, doing it for money."*¹⁵³ For at arkivalier kan være brugbare, skal de være autentiske og pålidelige, uanset om de bliver anvendt af demokratiske (etiske retfærdige) eller diktatoriske

¹⁵¹ Wallace. *Historical & Contemporary Justice and the Role of Archivists*. 24.

¹⁵² O'Toole. *Archives and Historical Accountability*. 17.

¹⁵³ Hurley, Chris. "The Evolving Role of Government Archives in Democratic Societies" Tale henvendt til delagere ved ACA Annual conference, Winnipeg, 9 juni, 2001. Downloaded 7. maj 2019: 1. <http://staging-infotech.monash.edu.au/research/groups/rcrg/publications/ch-demo0603.pdf>.

regimer (etiske uretfærdige). Et tilsvarende eksempel kunne være Tysklands arkivvæsen i 1939. Ifølge Michael Cook, var 80% af de tyske arkivarer i 1939, medlemmer af *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* (NSDAP). Fra et etisk synspunkt, gjorde disse arkivarer så noget galt? Cook hævder: *“They acted in accordance with law and with what was commonly regarded as good citizenship, in their social milieu. From a historical standpoint we can see that they had subscribed to a structured ruling ideology that had proved to be wrong from the broad human point of view.”*¹⁵⁴

Inden for arkivverden er det stadigvæk et meget omdiskuteret emne. Som set tidligere i specialet, så mener Jimerson, at der ikke bør være nogen tvivl om, hvordan arkivaren bør handle: *“Given a choice in a matter of life or death, I cannot imagine an ethical justification for not preventing atrocities from being committed. The power of archival records for redemptive justice pales in comparison to the potential opportunity to prevent injustice from occurring.”*¹⁵⁵ Der er dog stor uenighed om, om arkivaren bør handle efter, hvad der er etisk korrekt eller skal agere efter fagprofessionelle principper. Arkivarer står overfor svære valg i sådanne sager. Skal arkivaren nægte at indsamle dokumentation fra regimer, som de eksempler, der bliver belyst i specialet? Eller skal arkivaren upåagtet lade forbrydelserne ske og efterfølgende dokumentere hændelserne, så de ansvarlige kan stilles til ansvar? Som Chris Hurley skriver: *“We cannot comfortably design a better system for documenting the number of heads being processed through the gas chambers as if good recordkeeping (in a technical sense) can be divorced from the uses to which it is put.”*¹⁵⁶ Ydermere mener den tidligere omtalte Greene, at arkivarens opgave er at dokumentere og indsamle arkivalierne, så de ansvarlige en dag kan blive straffet: *“There is no black and white when it comes to records of oppression and records of social justice. Records are what we make of them, and sometimes the recordkeeping of the most hated regime will become the most important tool of social justice.”*¹⁵⁷ Størstedelen af arkivarer kommer dog heldigvis aldrig til at skulle tage stilling til sådanne problemstillinger. Der er også et demokratisk aspekt i, at arkivaren så vidt muligt ikke skal bringe personlige værdier ind i arbejdet. Det handler om

¹⁵⁴ Cook, Michael. “Professional Ethics and Practice in Archives and Records Management in a Human Rights Context.” *Journal of the Society of Archivists* Vol. 27, No. 1. April (2006): 10. Downloaded 10. februar 2019. <https://doi.org/10.1080/00039810600691205>.

¹⁵⁵ Jimerson. *Archivists and Social Responsibility*. 338.

¹⁵⁶ Hurley, Chris. The Evolving Role of Government Archives in Democratic Societies - Tale henvendt til delagere ved ACA Annual conference, Winnipeg, 9 juni, 2001. 2.

¹⁵⁷ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 322.

lige adgang til arkiverne for alle samfundsgrupper. Hvis man handler ud fra værdier, er der en risiko for at nogle grupper vil blive tilgodeset på bekostning af andre. Den professionelle adfærd er også en måde at beskytte arkivaren. Hvis der eksempelvis ikke er et regelsæt, men det er op til den enkelte hvad der bevares og hvem der gives adgang – er arkivaren også personligt ansvarlig for det, der går tabt, og overfor de brugere der eksempelvis nægtes adgang til et bestemt materiale ud fra værdibaserede overvejelser.

8.3.1. Delkonklusion

Det er tydeligt af analysen, at arkivets professionelle standarder og arkivets Etiske Kodeks, samt Kerneværdier er et emne som er yderst omdiskuteret indenfor arkivprofessionen. Det Etiske Kodeks fraråder, at arkivaren skal bringe sine personlige værdier ind i sit arbejde og anbefaler derimod en professionel adfærd. Grunden til en sådan holdning kan være baseret på tilfælde, hvor enkeltpersoner har handlet ud fra et ønske om et personligt udbytte, snarere end et ønske om at hjælpe andre mennesker. Personligt engagement i arbejdet kan motiveres af et ønske om at handle moralsk og etisk korrekt. I sådanne tilfælde er det dog essentielt at have en forståelse for den givne situation og vide, hvornår det er nødvendigt at bryde med professionens målsætninger. Formålet med det etiske kodeks er at det skal være muligt for den enkelte arkivar at handle etisk korrekt, noget som ofte afhænger af den enkelte situation og samfund. Det som måske vil defineres som godt arkivarbejde i en situation kan ses som værende dårligt i et andet.

9. Diskussion

9.1. Arkivets Professionelle Standarder kontra arkivets Ethiske Kodeks?

I lande som Cambodia, Chile og Sydafrika er det tydeligt, at arkiver har været centrale for at genskabe landenes historier. Ydermere er det tydeligt, at arkiverne har besiddet flere roller i de nævnte tilfælde. Her er arkivets rolle bedst beskrevet af Jimerson: “[...] *archives express and hold numerous oppositions: memory and forgetting, suffering and hope, power and accountability, confinement and liberation, oppression and justice, conformity and diversity, silence and vocality. Archives can serve the interests of entrenched power, but they can also empower the marginalized groups in society.*”¹⁵⁸

Arkivarens hovedopgave er ifølge *Society of American Archivist (SAA)*: “*Archivists preserve and transmit society’s cultural and social heritage, protect the legal rights of individuals and institutions, and aid citizens in holding their governments and other organizations accountable. Thus, archives and archivists are essential in a democratic and educated society.*”¹⁵⁹ SAAs synspunkt er interessant at sammenstille med hvad *International Council on Archives (ICA)* ifølge den tidligere nævnte Gilliland siger: “*The objectivity and impartiality of archivists is the measure of their professionalism. They should resist pressure from any source to manipulate evidence so as to conceal or distort facts [...] they should offer impartial advice to all and employ available resources to provide a balanced range of services.*”¹⁶⁰ Ud fra de to ovenstående citater er det tydeligt, at arkivaren skal forblive en objektiv og passiv vogter af historien. ICA ser kompetencerne objektivitet og upartiskhed som værende målestokken for arkivarernes professionalisme. Objektivitet og upartiskhed bør dog ifølge Jimerson ikke stoppe arkivaren i at fokusere på moralske, etiske og politiske spørgsmål: “*Professional standards, including objectivity, need not prevent us from addressing moral, ethical og political issues. A common fallacy is to equate objectivity with neutrality. One can maintain professional standards even while advocating a cause or defending a moral or ideological perspective.*”¹⁶¹ Greene modsætter sig dog Jimersons syn på arkivarens

¹⁵⁸ Jimerson. *Responding to the Call of Justice*. 2.

¹⁵⁹ SAA Core Values Statement and Code of Ethics. <https://www2.archivists.org/statements/saa-core-values-statement-and-code-of-ethics>. Konsulteret 22. maj 2019.

¹⁶⁰ Gilliland, Anne. “Neutrality, Social Justice and the Obligations of Archival Education and Educators in the Twenty-First Century.” *Archival Science Vol. 11. No. 3-4. November (2011): 196*. Downloaded 7. februar 2019. <https://doi.org/10.1007/s10502-011-9147-0>.

¹⁶¹ Jimerson. *Archives for All*. 272.

begrænsninger. Han mener, at arkivarens fokus bør ligge på det professionelle ansvar, som arkivaren har til omverdenen:

"I believe that pursuing "social justice," as high minded and as universal an aspiration as it may sound, risks overly politicizing and ultimately damaging the archival profession. Though proponents believe strongly that social justice is not only a professional ethical imperative but a means of properly deploying and, in fact, contributing to the "power" of archivists, I fear such an alteration of archival goals risks weakening both our ethical standing and our power [...] archivists not only can but must "serve the interests of promoting a more just and equitable society. [...] archivists should add "social responsibility - including moral responses to the call for social justice - to their concept of professional ethics."'¹⁶²

Greene positionerer sig kritisk overfor udviklingen, som forgår i arkivverdenen, hvor der i dag er et langt større fokus på arkivers arbejde indenfor social retfærdighed. Han mener, at arkivaren risikerer at skabe politiske arkivsamlinger, som er påvirket af deres personlige overbevisninger. Det kan dog diskuteres, hvorvidt arkivaren aktivt skal kæmpe for social retfærdighed. Jimerson mener, at alle arkivsamlinger allerede er politiske i den forstand, at der findes lovgivninger for hvad der skal bevares og kasseres. I sådanne tilfælde er det arkivarens opgave at skabe lige vilkår for alle ved at sætte fokus på minoriteterne og de svageste i gruppen i samfundet.¹⁶³

Arkivaren kan ifølge Jimerson som følge af personlig overbevisning komme til at betragte bestemte arkivalier som enten etisk "gode" eller etisk "onde". Som følge af dette vil arkivaren bevidst eller ubevidst komme til at destruere eller sabotere de arkivalier, som vedkommende ikke sympatiserer med. Problematikken ved at skabe arkivsamlinger ud fra egne synspunkter (og værdier) er, at arkiverne ikke bliver opbygget af arkivalier som er repræsentative for hele samfundet, og derved vil historien blive skrevet ud fra et bestemt perspektiv. Et centralt punkt i kampen for at opnå retfærdighed må derfor være, at arkivaren sikrer sig at indsamle fra alle parter. Dertil skriver Greene: *"If we believe in the goal of something called social justice, we can be proud that our profession ensures that relevant documentation survives. If we don't believe social justice so-called, we can still be proud that our archives preserve memory and meaning for*

¹⁶² Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 303-304.

¹⁶³ Jimerson. *Archivists and Social Responsibility*. 327.

all facets of society."¹⁶⁴ Ydermere mener Greene ikke, at det er arkivarens opgave at føre an i kampen for social retfærdighed. Arkivaren har dog til opgave at tilgængeliggøre de arkivalier, hvori der forefindes beviser på uretfærdighed i, så andre kan tage kampen op. Arkivets rolle i processen er essentiel, eftersom det er i arkiverne, at bevismaterialet skal findes. Den norske arkivar Gudmund Valderhaug stiller i en af sine artikler på bloggen *Depotdrengen* spørgsmålet, om arkivet er en garanti for retfærdighed. Det enkelte svar er, ifølge Valderhaug, ja. Der er dog en lang række betingelser, som knytter sig til dette ja.¹⁶⁵ Arkivets bevismateriale i sociale retfærdighedssager kan forekomme autentisk ud fra de oplysninger, som er blevet stillet til rådighed, men hvordan kan man vide, at det dokument, man sidder med, eksempelvis er fra en bestemt dato, at den givne sag er komplet og at ingen har fjernet eller tilføjet dokumenter til samlingen?

9.2. Hvilken rolle kan arkivet spille i retfærdighedssager?

Såfremt arkivets samlinger forbliver autentiske, kan de være med til at udgøre og understøtte samfundet og befolkningens hukommelse. Problematikken opstår dog, når der er tale om lande, som er blevet styret med hård hånd af totalitære og undertrykkende regimer så som Cambodia, Chile og Sydafrika, eftersom arkiverne i disse lande ofte har været præget af, at deres indhold skulle repræsentere et billede af regimets politik og synspunkter: "*The repressive sections, generally large in number, relied on a very important documentary framework in which information on people and collectives, constantly updated, which proved on many occasions to be the only guaranteed method of sustaining the regime.*"¹⁶⁶ Arkivalierne kan anvendes i forsonings- og helingsprocesser såsom bevismateriale i retssager, men ligeledes kan de selv samme arkivalier anvendes til undertrykkelse. Et eksempel på netop dette er Sydafrika under Apartheidregimet, hvor den tidligere præsident og anti-Apartheid aktivist, Nelson Mandela, ved åbningen af Centre of Memory and Commemoration Project i 2004 udtalte: "*Under the Apartheid regime it was a common practice for the authorities to take documents from those they regarded as enemies. Sometimes they used these documents as evidence in court cases. Sometimes they used them in various forms of intimidation. Sometimes they simply destroyed them.*"¹⁶⁷ Tages der

¹⁶⁴ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 328.

¹⁶⁵ Depotdrengen. "Arkiv - ein garanti for rettferd?". <https://depotdrengen.wordpress.com/a1-arkiv-%E2%80%93-ein-garanti-for-rettferd/>. Konsulteret 3. maj 2019.

¹⁶⁶ Quintana. *Archival Policies in The Protection of Human Rights*. 53.

¹⁶⁷ Jimerson. *Responding to the Call of Justice*. 1.

udgangspunkt i de to ovenstående citater, bliver vigtigheden af regimernes arkivalier hurtigt tydelig. Grunden, til at dette er essentielt, er som nævnt, at det netop er i arkivet, at samfundets hukommelse findes. Yderligere kan arkivalier skabt af disse regimer benyttes i retssager som vidnesbyrd på deres forbryderiske handlinger imod menneskeheden. Det er netop i de selv-samme arkivalier, at ofrene og deres pårørende i dag kan finde svar på mange af deres spørgsmål. Som Mandela udtalte ved ovenstående åbning: *“Anyone who has explored the world of archives will know that it is a treasure house, one that is full of surprises, crossing paths, dead ends, painful reminders and unanswered questions. Very often, the memories contained in archives diverge from the memories people carry with them [...] That is the challenge. And its fascination [...] Engagement with archives offers both joy and pain.”*¹⁶⁸ Da arkivet gemmer på både gode og forfærdelige historier, er det unægteligt helt centralt i forsoningsprocesser. Siden begrebet social retfærdighed blev introduceret til arkivverdenen af Gerald Ham i 1975, er det blevet en integreret del af arkivarens arbejde og overvejelser. I specialets begrebsafklaring blev begrebet defineret, og der blev redegjort for social retfærdigheds betydning. Her kom det frem, at social retfærdighed er en ideel vision om, at alle mennesker - uanset social status - er lige, og er berettiget til fælles standarder for frihed, lighed og respekt. Skulle disse standarder overtrædes, skal dette dog straks konfronteres mener Duff: *“It specifically draws attention to inequalities of power and how they manifest in institutional arrangements and systemic inequities that further the interests of some groups at the expense of others in the distribution of material goods, social benefits, rights, protections, and opportunities.”*¹⁶⁹ Social retfærdighed kan således tolkes som en utopisk proces som aldrig fuldstændig vil kunne opnås.

9.3. Hvad er arkivets magt i samfundet og hvordan udøver arkivet denne magt?

Det kan diskuteres, hvordan arkivaren kan og skal bruge sin magt i sociale retfærdighedsager. Arkivaren er i en magtposition over for brugeren på flere forskellige måder. Han eller hun agerer som bindeled mellem arkivets materiale og de oplysninger, som findes heri, og brugeren. Magten, som arkivaren har over adgangen til og kontrollen med arkivalierne, må ikke underkendes. Arkivaren ved ofte mere om, hvor arkivalierne findes, og om der er flere, end det brugeren efterspørger. Sådanne oplysninger ville en uprofessionel arkivar kunne vælge ikke at dele

¹⁶⁸ Jimerson. *Responding to the Call of Justice*. 2.

¹⁶⁹ Duff, Flinn, Suurtamm & Wallace. *Social Justice Impact of Archives*. 324-325.

med brugeren. Her kan arkivaren stå i et dilemma, eftersom man blot kan vælge at give de oplysninger, som brugeren efterspørger, uden at give nogen ekstra form for service. Alternativt kan de vælge at bruge længere tid på den enkelte bruger, og sørge for at de undersøger, hvad andre arkiver måtte ligge inde med af arkivalier. Denne form for service kræver dog mere tid, og kan derfor påvirke nogle af de andre opgaver, som arkivaren måtte have. Hertil kunne der drages en parallel til danske arkiver, som tager en betaling for deres services. Dette er særdeles problematisk, da det ikke giver alle en lige adgang til arkivets oplysninger. Hvis du er fattig betaler du næppe 1.000 kr. for en arkivundersøgelse, så der er et grundlæggende demokratisk problem i, at arkiver opkræver betaling.

Ifølge den førnævnte Valderhaug så forudsætter retfærdighed i arkivet lige adgang til arkivet: *“A living democracy depends on every citizen’s right to access, understand and use public information, including current and archival records, for their own individual - or collective - purposes.”*¹⁷⁰ Citatet fra Valderhaug stemmer godt overens med SAAs kerneværdier for arkivers punkt omhandlende *Adgang og Brug* af arkivalierne. Heri skriver SAA, at arkivaren skal sørge for at fremme adgang til arkivernes materiale, dog i overensstemmelse med lovgivningen. SAAs Ethiske Kodeks skriver i punktet omhandlende *Tillid*, at arkivaren ikke må drage fordel af deres adgang til og kontrol af arkivalierne. De skal derimod sørge for at demonstrere faglig integritet og undgå at inddrage potentielle personlige interesser.¹⁷¹ Cook og Schwartz mener, at arkivets magtposition skal forstås som den magt, arkivet har over den dokumentation, som bliver indsamlet, bevaret, kasseret, registreret og tilgængeliggjort:

*“[...] power to make records of certain events and ideas and not of others, power to name, label, and order records to meet business, government, or personal needs, power to preserve the record, power to mediate the record, power over access, power over individual rights and freedoms, over collective memory and national identity - is a concept largely absent from the traditional archival perspective.”*¹⁷²

Ved at bevare nogle dokumenter og kassere andre, påvirker arkivaren samfundets kollektive opfattelse af dets fortid, herunder også hvad der glemmes. Arkiver kan sørge for at holde tidligere og nuværende ledere ansvarlige. Dette kan gøres ved eksempelvis at stille spørgsmål som:

¹⁷⁰ Depotdrenge “Memory, Archives and Justice: a Norwegian Perspective”. <https://depotdrenge.wordpress.com/memory-archives-and-justice-article/>. Konsulteret 3. februar 2019.

¹⁷¹ Bilag 3 - *Code of Ethics for Archivists*. 2.

¹⁷² Cook & Schwartz. *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*. 5.

Handlede de, som de burde? Hvilke metoder er der blevet gjort brug af? Er offentligheden på nogen måde blevet skadet? På baggrund af sådanne spørgsmål er det vigtigt, at arkivaren sørger for, at arkiverne er tilgængelige for alle. Ligeledes kan ovenstående spørgsmål være afgørende for samfund, som er i udvikling i mere demokratisk retning eller som på nuværende tidspunkt kæmper imod uretfærdighed og undertrykkelse.

Cambodia, Chile og Sydafrika har alle i perioder af landenes historier oplevet at være under styre af regimer, som gjorde alt for at bevare deres kontrol over befolkningen. Under Apartheidregimet i Sydafrika blev det klart for Harris at bruge sin magtposition som arkivar til at kæmpe for social retfærdighed. For at udligne den ulighed som Apartheidregimet - ved at bruge arkivet som et magtinstrument - påførte det sydafrikanske folk, så Harris det nødvendigt at bekæmpe dets misbrug af kontrol. Harris har været en af de ledende skikkelser i bestræbelserne på at ændre Sydafrikas Apartheidkontrol og hemmeligholdelse af arkiverne. Ligeledes har Chhang og DC-Cam under retssagerne mod De Røde Khmerer anvendt det tidligere regimes egen dokumentation af overtrædelser på menneskerettighederne til at straffe de skyldige og forsøge at forsoner landets befolkning med deres brutale historie. Chhang er som nævnt i analysen det perfekte eksempel på den aktive arkivar. I specialets udvalgte lande har arkiverne være vigtige instrumenter i sandhedskommissionerne. Som den amerikanske arkivar Trudy Huskamp Peterson konkluderer i sin undersøgelse af sådanne sandhedskommissioner:

“Oppressive regimes try to impose selective amnesia on society. The purpose of a truth commission is to break through that wall of silence and restore knowledge of the hitherto hidden hands in history. Destroying the records ensures that only those things that made their way into the report will be remembered officially, and thereby opens the way for persons opposed to the commission to win yet again. Saving the records ensures that amnesia does not prevail.”¹⁷³

Arkivarens rolle i retfærdighedssager er dog begrænset til at formidle og tilgængeliggøre viden. Men ved at forpligte sig til at arbejde og kæmpe for, hvad der er etisk korrekt, kan arkivaren være med til at bidrage til en bredere interesse fra samfundets side. Ved at sørge for at bevare regimernes arkivalier til eftertiden, kan de enkelte ofres rettigheder til at kende til sandheden beskyttes.

¹⁷³ Peterson, Trudy Huskamp. *Final Acts: A Guide to Preserving the Records of Truth Commissions*. Washington, D.C.: Baltimore: Woodrow Wilson Center Press Johns Hopkins University Press, 2005. 1-2.

9.4. Er det arkivers ansvar at handle aktivt i sociale retfærdighedsager?

Arkivalier er et af de midler, hvormed regimerne kan stilles til ansvar for dets handlinger. I demokratiske samfund kan ansvarlighed opnås ved at give offentligheden adgang til de informationer, der findes i arkiverne. Spørgsmål omkring hvad der indenfor arkivverdenen er moralsk og etisk korrekt er omdiskuteret. Følger arkivarerne kun sine egne holdninger og politiske interesser eller løser de en opgave, som er til gavn for alle borgere i samfundet? Når der er tale om begrebet ansvarlighed, henvises der typisk til situationer, hvor arkivalierne bliver anvendt i forbindelse med eksempelvis beskyttelse af menneskerettighederne, hvor dokumentation er medvirkende til at holde regeringer ansvarlige overfor deres borgere.¹⁷⁴ I artiklen *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative* skriver Greene angående arkivarens forpligtelse til at kæmpe for social retfærdighed:

“To return to whether archivists should or should not pursue social justice as the profession’s ultimate goal: as long as the social justice capacity of a set of records transforms from one context to another and as long as it remains unclear at best and confusing at worst whether archivists are supporting social justice ends if or when they participate in recordkeeping systems that begin as part of oppressive regimes and end as part of truth and reconciliation commissions, we can hardly draw clear distinctions between social justice pursuits and pursuing injustice.”¹⁷⁵

Ud fra ovenstående citat er det klart, at Greene, som tidligere er set som værende modstander af arkivarens aktive rolle i sociale retfærdighedssager, mener, at en aktiv tilgang mere kan ses som et forsøg på at modarbejde uretfærdighed. Modsat Greene har Jimerson tidligere været fortaler for, at arkivaren skal påtage sig et socialt ansvar, og at arkivaren burde benytte sin position til at fremme social retfærdighed i samfundet. Ligeledes mener Cook og Schwartz, at fremtidens arkivar skal være ansvarlig overfor samfundet. I specialet er der tidligere blevet set på diskussionen mellem Jimerson og Greene. Her blev det undersøgt, hvorvidt arkivaren skal gøre social retfærdighed til en af arkivfagets nøgleopgaver - eller om det ikke er en opgave arkivaren bør påtage sig; disse synspunkter deler vandene i arkivfaget. Jimerson er af den overbevisning, at social retfærdighed er et personligt ansvar og forpligtigelse, snarere end en professionel tilgang. Modsat argumenterer Greene for, at arkivaren bedst kan opfylde fagets faglige forpligtigelser overfor samfundet ved at forblive neutral i sit arkivarbejde.

¹⁷⁴ O’Toole. *Archives and Historical Accountability*. 10-11.

¹⁷⁵ Greene. *A Critique of Social Justice as an Archival Imperative*. 324.

I tidligere undertrykkende regimer som De Røde Khmerer i Cambodia, Pinochets diktatur i Chile og Apartheidregimet i Sydafrika har arkiverne og arkivalierne spillet en essentiel rolle i at sikre, at de ansvarlige efterfølgende er blevet dømt. Efter alt at dømme har det forrige århundredes forbrydelser været nogle af de værste i menneskehedens historie: *“By all accounts, the century just past was the bloodiest and most gruesome in human history. The desire by dictatorial regimes to control others utterly or to brutalize them was probably not any greater than it was in earlier eras, but the means of doing so became much more efficient and lethal.”*¹⁷⁶ De arkivalier, som blev skabt under disse regimer, var aldrig tiltænkt at skulle blive offentliggjort. Et eksempel på dette kunne være Apartheidregimets ødelæggelse af arkivalier hen mod slutningen af regimets levetid. Når sådanne arkiver skifter hænder til en mere demokratisk regering, opstår der er mulighed for retfærdighed. Arkivaren Rodney Carter mener, at arkivarer skal acceptere deres roller som politiske aktører og erkende, at de ikke kan være upartiske forvaltere af historien. Arkivaren skal derimod konfrontere og udfordre undertrykkelsen, der findes i arkiverne. Kun derved kan de sørge for, at de undertrykte ikke forbliver marginaliseret. *“Through their unique knowledge of the records in their collections, archivists have the opportunity to make injustices known, to read the archives against the grain, flagging silences and identifying the presence of the marginalized within the records of the state and its apparatus.”*¹⁷⁷ Langt fra alle arkivarer er dog helt enige i tanken om, at arkivaren skal identificere de marginaliseredes plads i arkiverne. Valderhaug mener, at arkivaren skal samarbejde med de marginaliserede grupper. Det er her vigtigt, at arkivet giver plads til grupperne, og lader dem tale for sig selv, så arkivet ikke dominerer. Det er således vigtigt at give disse grupper af udsatte personer den samme opmærksomhed, som andre ville kunne få. Dertil mener Harris, at arkivet skal sørge for ikke at tale for andre: *“[...] not further marginalize the marginalized [...] we must not romanticize them, and we must attempt to avoid reinforcing the marginalization by naming it.”*¹⁷⁸

¹⁷⁶ O’Toole. *Archives and Historical Accountability*. 12.

¹⁷⁷ Carter, Rodney G. S. “Of Things Said and Unsaid: Power, Archival Silences, and Power in Silence.” *Archivaria Vol 61* (2006): 230-231. Downloaded 5. april 2019. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/12541>.

¹⁷⁸ Carter. *Of Things Said and Unsaid*. 227.

10. Konklusion

Brugen og forståelsen af begrebet social retfærdighed er begrænset til udvalgte tilfælde, som på ingen måde kan beskrives som hverdagssituationer i demokratiske samfund. Tværtimod er disse cases alle sammen meget ekstreme og voldelige hændelser i menneskehedens historie. Det er dog vigtigt at pointere, at uanset hvor arkivarer arbejder, vil de opleve at skulle tage stilling til social retfærdighed gennem deres arbejde med arkivets materiale. Ethvert forsøg på at være upartisk vil være umuligt eftersom arkivarens valg altid vil bære præg af hans eller hendes holdninger og synspunkter. Arkivet besidder flere modsætningsfyldte roller. Det indeholder både hukommelse og glemsel, magt og ansvarlighed, undertrykkelse og retfærdighed, en mangfoldighed af stemmer og stilhed. Som vist gennem specialet kan arkivet anvendes til at tjene undertrykkende regimer som Chile, Cambodia og Sydafrika, men det kan ligeledes bruges til at styrke de tidligere undertrykte borgere i samfundet. For at arkivet skal være værdifuldt for samfundet kræves, at dets ansatte er troværdige og fagligt velfunderede. De måder hvorpå arkivaren kan sikre, at arkivet er troværdigt og pålideligt, kan være ved at sikre at det er autentisk, hvilket vil sige, at de arkivalier, der findes der, ikke er blevet ændret og at de forbliver i deres originale form. Det er essentielt hvis arkivet skal være autentisk og troværdigt, at man forstår den kontekst, hvori arkivalierne er blevet skabt og hvad deres indhold betyder. Arkivalier er, hvad mennesket gør dem til, og med tiden kan de mest forhadte regimers arkivalier blive vigtige redskaber for udførelse af social retfærdighed. Uden arkivarens arbejde ville det ikke være muligt at fremlægge beviser på, om uret er sket. Det er derfor vigtigt at huske, at arkivets indhold ikke kan betragtes som den fulde sandhed - det fortæller derimod kun den siddende magts udlægning af sandheden som ønsker at bevare sit eget synspunkt og holdning for eftertiden.

Kombinationen af de udvalgte metoder samt forskningslitteratur og teori har i forbindelse med udarbejdelsen af specialet bidraget til at styrke forståelsen af arkivernes roller i de udvalgte cases. De udvalgte casestudier af Augusto Pinochets militærdiktatur i Chile, Cambodia under De Røde Khmerer og Sydafrika under Apartheidstyret viser hver især den magt og betydning, som arkivaren og arkivalierne har spillet under de undertrykkende regimer, såvel som i tiden efter regimernes fald, hvor landene har gennemgået en forsoningsproces. Som vist med de udvalgte cases kan et undertrykkende regime forsøge at påtvinge borgerne en fælles hukommelse baseret på systemets tankegang. Destrueringen af arkivalier kan være med til sikre, at kun en

side af historien bliver fortalt. Her kan arkivet være med til at forstærke eksisterende magtforhold på både godt og ondt. Arkivet skal modstå pres fra omverdenen og sørge for, at dets materiale ikke bliver manipuleret med eller destrueret. Det er her arkivets rolle - i sociale retfærdighedsager - er at sørge for at inkludere materiale fra alle grupper i samfundet i dets samlinger. I sådanne sager kan arkivaren ved at agere aktivt være med til at spille en rolle. Endvidere kan arkivet være med til at stille befolkningen, staten eller en anden magthaver til ansvar for dets handlinger.

Arkivaren besidder en vigtig rolle i samfundet. Arkivets og arkivarens position og involvering i samfundet har gennem de sidste 50 været et af de helt store emner indenfor den arkivfaglige diskussion. Siden Gerald Ham præsenterede ideen om den aktive arkivar har arkiverne udviklet sig meget. Arkivarens rolle har udviklet sig fra at være en passiv vogter, som kun indsamlede, bevarede og tilgængeliggjorde arkivalierne, til i dag at formidle og proaktivt inddrage brugerne. I dag er en aktiv arkivar en som favner mangfoldighed i arkiverne for derved at kunne repræsentere alle stemmer i samfundet. Diskussionen om hvorvidt arkivaren bør arbejde for social retfærdighed er der dog stor uenighed om. En af dem som er imod ideen og som endda mener, at man bør fraråde arkivarer at arbejde for social retfærdighed, er Greene. Greene anser det ikke som arkivarens professionelle opgave hverken at gøre sig til dommere over, hvad der er etisk korrekt, eller at lede korstoget for retfærdighed. En aktiv deltagelse er et etisk valg, som arkivaren må tage, baseret på personlige værdier, institutionelle begrænsninger og viljen til at løbe risici. Jimerson er derimod en af de helt store fortalere for en aktiv involvering. I et spørgsmål om liv og død, mener Jimerson ikke, at der kan være nogen tvivl om hvorledes arkivaren bør handle for at forhindre grusomheder imod menneskeheden. Jimerson mener dog ikke, at det bør være et krav til arkivprofessionen, men derimod et personligt valg som hver enkelt arkivar selv må overveje. For at arkivaren kan arbejde for social retfærdighed skal vedkommende modstå udelukkelse og marginalisering af bestemte grupper i arkivets samlinger - hvilket vil sige, at arkivet skal være opmærksom på, hvilket materiale der udelukkes og ikke findes repræsenteret i deres samlinger, eftersom bestemte grupper på denne måde vil blive nedprioriterede måske endda ukendte i historien. En måde at sørge for, at dette ikke sker, er ved at tilstræbe en proaktiv adfærd, hvorved arkivet sørger for at gøre deltagelse og adgang til arkivet muligt for alle. Social retfærdighed er således en målsætning, som arkiver bør tilstræbe og arbejde for at efterleve.

11. Litteraturliste

11.1. Bøger & elektronisk publicerede bøger

Bastian, Jeanette A. & Alexander, Ben. *Community Archives: The Shaping of Memory*. London: Facet Publishing, 2009. Downloaded 21. februar 2019.

<https://books.google.dk/books?id=mY-PMQAACAAJ&printsec=frontcover&hl=da#v=onepage&q&f=false>.

Capeheart, Loretta & Milovanovic, Dragan. *Social Justice: Theories, Issues, and Movement*. New Jersey: Rutgers University Press, 2007. Downloaded 10. februar 2019.

<https://books.google.dk/books?id=C8Rwl6fC9VUC&printsec=frontcover&hl=da#v=onepage&q&f=false>.

Collier, David. "The Comparative Method". I *Political Science: The State of the Discipline II*, redigeret af Ada W. Finifter. Washington D.C: American Political Science Association, 1993. Downloaded 10. februar 2019.

<http://polisci.berkeley.edu/sites/default/files/people/u3827/APSA-TheComparative-Method.pdf>.

Fraser, Nancy. *Justice Interruptus: Critical Reflections on the "Postsocialist" Condition*. New York: Routledge, 1997. Downloaded 14. april 2019.

https://books.google.dk/books?id=sKGqClIP_QIC&printsec=frontcover&hl=da#v=onepage&q&f=false.

Greenberg, Stanley B. *Race and State in Capitalist Development: Comparative Perspectives*. New Haven: Yale University Press. 1980. Downloaded 18. april 2019.

<https://archive.org/details/racestateincapit00stan>.

Head, Randolph C. "Historical Case Studies of Pre-Modern European Archives: A Comparative Approach". I *Research in the Archival Multiverse* redigeret af Anne J. Gilliland, Sue McKemmish & Andrew J. Lau. Clayton, Victoria: Monash University Publishing, 2017.

Novak, Joy R. "Examining Activism in Practice: Research Design for an Exploratory Study of the Practical Applicability of Archival Activism". I *Research in the Archival Multiverse* redigeret af Anne J. Gilliland, Sue McKemmish & Andrew J. Lau. Clayton, Victoria: Monash University Publishing, 2017.

Peterson, Trudy Huskamp. *Final Acts: A Guide to Preserving the Records of Truth Commissions*. Washington, D.C.: Baltimore: Woodrow Wilson Center Press Johns Hopkins University Press, 2005.

Ridener, John. *From Polders to Postmodernism: A Concise History of Archival Theory*. Duluth, Minn: Litwin Books, 2009.

Schellenberg, Theodore. *Modern Archives: Principles and Techniques*. Chicago, Illinois: University of Chicago Press, 1956.

Sjögren Zipsane, Eva. "Arkivet som samhällsaktör för demokrati, social rättvisa och andra nyttor". I *#arkivdag: relevans, medvirkning, dialog* redigeret af Hosar, Marit, Ellen Røsjø, & Bente Jensen. Oslo: ABM-media, 2016.

Stern, Steve J. *Remembering Pinochet's Chile: On the Eve of London, 1998*. The Memory Box of Pinochet's Chile. Durham: Duke University Press, 2006.

Wallace, David A. "Historical & Contemporary Justice and the Role of Archivists". I *Arkiv, Demokrati Og Rettferd* redigeret af ABM-Utvikling. Oslo, Norge: ABM-Utvikling. (2006): 14-27. Downloaded 15. september 2017.

https://issuu.com/norsk_kulturrad/docs/arkiv_demokrati/84.

Yin, Robert K. *Case Study Research: Design and Methods*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 2003.

11.2. Artikler

Azarian, Reza. "Potentials and Limitations of Comparative Method in Social Science." *International Journal of Humanities and Social Science Vol. 1, No. 4 April* (2011): 113-125. Downloaded 10. februar 2019. http://www.ijhssnet.com/journals/Vol._1_No._4;_April_2011/15.pdf.

Belmonte, Kimberly & Susan Opotow. "Archivists on Archives and Social Justice." *Qualitative Psychology Vol. 4, No. 1.* (2017): 58-72. Downloaded 4. februar 2019. <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fqap0000055>.

Carter, Rodney G. S. "Of Things Said and Unsaid: Power, Archival Silences, and Power in Silence." *Archivaria Vol 61* (2006): 215-233. Downloaded 5. april 2019. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/12541>.

Caswell, Michelle. "Khmer Rouge Archives: Accountability, Truth, and Memory in Cambodia." *Archival Science 10, No. 1. March* (2010): 25-44. Downloaded 4. februar 2019. <https://doi.org/10.1007/s10502-010-9114-1>.

Cook, Michael. "Professional Ethics and Practice in Archives and Records Management in a Human Rights Context." *Journal of the Society of Archivists Vol. 27, No. 1. April* (2006): 1-15. Downloaded 10. februar 2019. <https://doi.org/10.1080/00039810600691205>.

Cook, Terry & Schwartz, Joan M. "Archives, Records, and Power: From (Postmodern) Theory to (Archival) Performance." *Archival Science Vol. 2, No. 3-4. September (2002)*: 171-185. Downloaded 5. januar 2019. <https://doi.org/10.1080/00039810600691205>.

Cook, Terry & Schwartz, Joan M. "Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory." *Archival Science Vol. 2, No. 1-2. March (2002)*: 1-19. Downloaded 5. januar 2019. <https://doi.org/10.1007/BF02435628>.

Cook, Terry. "Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms." *Archival Science Vol 13, No. 3. (2012)*: 95-120. Downloaded 5. januar 2019. <http://doi.org/10.1007/s10502-012-9180-7>.

Cook, Terry. "What is Past is Prologue: A History of Archival Ideas Since 1898, and the Future Paradigm Shift." *Archivaria 43 Spring (1997)*: 17-63. Downloaded 5. januar 2019. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/12175/13184>.

Dingwall, Glenn. "Trusting Archivists: The Role of Archival Ethics Codes in Establishing Public Faith." *The American Archivist, Vol. 67 Spring/Summer (2004)*: 11-30. Downloaded 8. marts 2019. <http://520archivesethics.pbworks.com/f/Trusting+Archivists.pdf>.

Duff, Wendy M., Flinn, Andrew, Emily Suurtamm, Karen & Wallace, David A. "Social Justice Impact of Archives: A Preliminary Investigation." *Archival Science Vol. 13, No. 4. December (2013)*: 317-48. Downloaded 4. februar 2019. <https://doi.org/10.1007/s10502-012-9198-x>.

Dunbar, Anthony W. "Introducing critical race theory to archival discourse: getting the conversation started." *Archival Science Vol. 6, No. 1. March (2006)*: 109-129. Downloaded 16. februar 2019. <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10502-006-9022-6>.

Eastwood, Terry. "What Is Archival Theory and Why Is It Important?" *Archivaria 37 Spring. (1994)*: 122-130. Downloaded 7. december 2018. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/11991>.

Findlay, Cassie. "Archival activism" *Archives and Manuscripts. Vol. 43. No. 3. December (2016)*: 155-159. Downloaded 10. februar 2019. <https://doi.org/10.1080/01576895.2016.1263964>.

Flinn, Andrew. "Archival Activism: Independent and Community-led Archives, Radical Public History and the Heritage Professions." *InterActions: UCLA Journal of Education and Information Studies, Vol. 7. No. 2. (2011)*: 1-20. Downloaded 10. marts 2019. <https://escholarship.org/uc/item/9pt2490x#main>.

Forde, Hellen. "We Must Remember Our Past so that We Do Not Repeat It" *Journal of the Society of Archivists* Vol. 25, No. 2. (2004): 117-122. Downloaded 22. marts 2019. <https://doi.org/10.1080/0037981042000271448>.

Frederking, Laretta Conklin. "Teaching a Process for Citizen Responsibility and Social Justice: From Individual Morality to Political Legitimacy." *APSA Teaching and Learning Conference*. (2009): 1-29. Downloaded 18. april 2019. http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/1/1/4/7/pages11479/p11479-1.php.

Gilliland, Anne. "Neutrality, Social Justice and the Obligations of Archival Education and Educators in the Twenty-First Century." *Archival Science* Vol. 11. No. 3-4. November (2011): 193-209. Downloaded 7. februar 2019. <https://doi.org/10.1007/s10502-011-9147-0>.

Gilliland, Anne. "Pluralizing Archival Education: A Non-Zero-Sum Proposition." *A Diversity Reader. Society of American Archivists*. U.D. Downloaded 18. april 2019. <https://aeri.gseis.ucla.edu/publications.htm>.

Greene, Mark A. "A Critique of Social Justice as an Archival Imperative: What Is It We're Doing That's All That Important?" *The American Archivist* Vol. 76, No. 2. September (2013): 302-334. Downloaded 5. februar 2019. <https://doi.org/10.17723/aarc.76.2.14744l214663kw43>.

Harris, Verne. "Exploring Archives: An Introduction to Archival Ideas and Practice in South Africa." *Pretoria: National Archives of South Africa* (2000). Downloaded 18. april 2019. <https://doi.org/10.1007/BF02435650>

Harris, Verne. "Madiba, Memory and the Work of Justice." *The Alan Patton Lecture* (2011): 1-22. Downloaded 18. april 2019. <http://paton.ukzn.ac.za/Files/ALAN%20PATON%20LECTURE%202011.pdf>.

Harris, Verne. "The Archival Sliver: Power, Memory, and Archives in South Africa." *Archival Science* 2. (2002): 63-86. Downloaded 18. april 2019. <http://www.nyu.edu/pages/classes/bkg/methods/harris.pdf>.

Harris, Verne. "They should have destroyed more: The Destruction of Public Records by the South African State in the Final Years of Apartheid, 1990-1994." 1-18. Downloaded 12. februar 2019. <http://wiredspace.wits.ac.za/bitstream/handle/10539/7871/HWS-166.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Hurley, Chris. "The Evolving Role of Government Archives in Democratic Societies." Downloaded 7. maj 2019. <http://staging-infotech.monash.edu.au/research/groups/rcrg/publications/ch-demo0603.pdf>.

Jedlitschka, Karsten. "The Lives of Others: East German State Security Service's Archival Legacy." *The American Archivist*. Vol. 75. No. 1 (2012): 81–108. Downloaded 28. januar 2019. www.jstor.org/stable/23290581

Jimerson, Randall C. "Archives for All: Professional Responsibility and Social Justice." *The American Archivist: Fall/Winter*, Vol. 70. No. 2. (2007): 252-281. Downloaded 28. januar 2019. <https://americanarchivist.org/doi/10.17723/aarc.70.2.5n20760751v643m7>

Jimerson, Randall C. "Archivists and Social Responsibility: A Response to Mark Greene." *The American Archivist*. Vol 76. No. 2. (2013): 335-345. Downloaded 28. januar 2019. <https://doi.org/10.17723/aarc.76.2.2627p15350572t21>

Jimerson, Randall C. "Embracing the Power of Archives." *The American Archivist: Spring/Summer 2006*, Vol. 69. No. 1. (2006): 19-32. Downloaded 28. januar 2019. <https://doi.org/10.17723/aarc.69.1.r0p75n2084055418>

Jimerson, Randall C. "Responding to the Call of Justice." *Tidsskriftet Arkiv*. Vol. 1. (2010): 1-10. Downloaded 28. januar 2019. <https://journals.hioa.no/index.php/arkiv/article/view/923/936>

O'Toole, James. "Archives and Historical Accountability: Toward a Moral Theology of Archives." *Archivaria* 58 (2004): 3-19. Downloaded 12. marts 2019. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/12476/13586>.

Quintana, Antonio González. "Archival Policies in The Protection of Human Rights." *International Council on Archives* (2009): 1-267. Downloaded 7. februar 2019. https://www.ica.org/sites/default/files/Report_Gonzalez-Quintana_EN.pdf.

Ramirez, Mario H. "Being Assumed Not to Be: A Critique of Whiteness as an Archival Imperative." *The American Archivist*, Vol. 78, No. 2 Fall/Winter (2015): 339-356. Downloaded 31. januar 2019. www.jstor.org/stable/26356551.

Strauss, Amanda. "Treading the ground of contested memory: archivists and the human rights movement in Chile." *Archival Science* Vol. 15, No. 4. November (2015): 369-397. Downloaded 28. januar 2019. <https://doi.org/10.1007/s10502-014-9223-3>.

Thomassen, Theo. "A First Introduction to Archival Science". *Archival Science* 1. (2001): 373-385. Downloaded 27. januar 2019. https://www.academia.edu/8150385/A_first_introduction_to_archival_science.

11.3. Internet

Archivists and the Call for Justice. "Archivists and the Call for Justice: Randall C. Jimerson. Society of Archivists. 2009". Konsulteret 9. februar 2019. <http://faculty.wvu.edu/jimerson/ArchivistsandJustice.htm>.

Depotdrenge "Memory, Archives and Justice: a Norwegian Perspective" Konsulteret 3. februar 2019. <https://depotdrenge.wordpress.com/memory-archives-and-justice-article/>.

Depotdrenge. "Arkiv - ein garanti for rettferd?". Konsulteret 3. maj 2019. <https://depotdrenge.wordpress.com/a1-arkiv-%E2%80%93-ein-garanti-for-rettferd/>.

Etisk kodex for arkivarer. Konsulteret 22. marts 2019. https://www.ica.org/sites/default/files/ICA_1996-09-06_code%20of%20ethics_DA.pdf.

Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia. "About ECCC". Konsulteret 15. april 2019. <https://www.eccc.gov.kh/en/about-eccc>.

International Center for Transitional Justice. "What is Transitional Justice?" Konsulteret 20. april 2019. <https://www.ictj.org/about/transitional-justice>.

Multilingual Archival Terminology. "Principle of provenance". Konsulteret 28. marts 2019. <http://www.ciscra.org/mat/mat/term/275>.

National Security Archive. "About Chile Documentation Project". Konsulteret 15. april 2019. <https://nsarchive.gwu.edu/about-chile-documentation-project>

Nelson Mandela Foundation. "Address by Former President Nelson Mandela at the launch of the Nelson Mandela Centre of Memory and Commemoration Project. September 2004." Konsulteret 28. april 2019. <https://www.nelsonmandela.org/index.php/memory/resources/speeches/>.

Society of American Archivists. "SAA Core Values Statement and Code of Ethics". Konsulteret 22. marts 2019. <https://www2.archivists.org/statements/saa-core-values-statement-and-code-of-ethics>.

Society of American Archivists. "Who We Are". Konsulteret 22. marts 2019. <https://www2.archivists.org/aboutsaa>.

The Heritage Foundation. "Social Justice: Not What You Think It Is" Konsulteret 20. marts 2019. <https://www.heritage.org/poverty-and-inequality/report/social-justice-not-what-you-think-it>

12. Bilag

Bilag er vedhæftet.